

Evaluatie 2022

patrijzenmonitoring

Auteur	Stichting Landschapsbeheer Gelderland
Opdrachtgever	Collectief Rivierenland
Status	Definitief
Datum	10-01-2023

Inhoudsopgave

1	INLEIDING	2
2	AANTALLEN	3
2.1	Overzicht getelde gebieden per focusgebied en per ANV/groep	3
2.2	Dichtheden patrijzen per focusgebied	4
2.3	Dichtheden patrijzen per deelgebied	5
3	TERRITORIA EN BEHEER	8
3.1	Methode	8
3.2	Minimaal en optimaal beheer	8
3.3	Focusgebieden	9
3.4	Afstand territoria van maatregelen focusgebieden	12
3.5	Afstand territoria van maatregelen deelgebieden	13
3.6	Oppervlak maatregelen in telgebieden	13
4	TERRITORIA EN BEHEER PER FOCUSGEBIED	16
4.1	Batenburg	16
4.2	Duivense broek	17
4.3	Groesbeek	18
4.4	Herwijnen eo	19
4.5	Heteren zuid	20
4.6	Randwijk	21
4.7	Nederhemert	22
5	TERRITORIA PER DEELGEBIED	23
5.1	Bemmel	23
5.2	Betuwe West (TCW)	24
5.3	Bommelerwaard	25
5.4	Duivense broek	26
5.5	Groesbeek	27
5.6	Maas en Waal Mid-West	28
5.7	Maas en Waal Wijchen	29
5.8	Maurik	30
5.9	Ooijpolder	31
5.10	Overbetuwe	32
6	CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	33
	BRONNEN	37
	BIJLAGEN	38
	Bijlage 1 Begrenzing Focusgebieden Patrijs	39
	Bijlage 2 Telgebieden per focusgebied	40
	Bijlage 3 Telgebieden patrijs per deelgebied	44
	Bijlage 4 Aandachtspunten vanuit de patrijzen-tellers	49
	Bijlage 5 Optimaal beheer en pakketten	52
	Bijlage 6 Kaarten per focusgebied met bezoekstippen, territoria en waarneming.nl (los ZIP-bestand)	53

1 Inleiding

Een onderdeel uit het Actieplan Akker- en weidevogels Gelderland (2016) was het realiseren van maatregelen voor de doelsoort patrijs in specifiek voor deze doelsoort aangewezen actiegebieden. Collectief Rivierenland startte in 2016/2017 met het beheer van kruidenrijke akkerranden. Sinds 2018 zijn ook patrijzenranden onder beheer gekomen, dit zijn feitelijk ook kruidenrijke akkerranden, maar kennen een beheer dat specifiek op de patrijs is gericht. In de jaren erna is het beheer voor de patrijs verder uitgebreid. Sinds 2018 vindt de beheermonitoring voor de patrijs plaats door Stichting Landschapsbeheer Gelderland (SLG) in opdracht van de agrarische collectieven in Gelderland.

In samenwerking met Sovon, worden door Stichting Landschapsbeheer Gelderland vrijwillige patrijzertellers opgeleid. Vrijwilligers zijn onmisbaar bij het tellen van patrijzen en het verzamelen en invoeren van de gegevens. Hoe wordt geteld staat beschreven in de handleiding patrijstellingen en invoer op Avimap en Sovon-website (SLG, 2021).

Eind 2020 heeft het collectief Rivierenland focusgebieden voor de patrijs aangewezen, meer informatie hierover staat vermeld in hoofdstuk 3.

In 2022 is er in Gelderland geteld in 239 telgebieden. Hiervan liggen 113 (tel)gebieden in het Rivierenland. Deze telgebieden worden door 163 vrijwilligers geteld.

Deze rapportage is gebaseerd op de data van de voorjaarstellingen in 2022 (t/m augustus) in het rivierengebied en de evaluatie-avonden met de vrijwilligers die daarop hebben gevolgd. De rapportage geeft inzicht in het aantal territoria per focusgebied en per deelgebied, het beheer in de focusgebieden, de getelde oppervlakte, de telgebieden en de belangrijkste gemaakte opmerkingen tijdens de evaluatiebijeenkomsten. Deze laatste zijn opgenomen in bijlage 4.

Overzichten van de territoria van patrijzen per focusgebied op kaart en advies rondom beheer, zijn opgenomen in hoofdstuk 4.

Daarnaast is per deelgebied inzicht gegeven in de territoria en afstand tot beheer in hoofdstuk 5. M.b.t. gevonden gezinnen en kluchten is op dit moment (oktober) nog geen inzicht te geven.

Een shape bestand met gevonden gezinnen en kluchten wordt eind februari separaat aangeleverd. Daarbij moet worden vermeld dat niet in alle gebieden gezinnen en kluchten worden geteld. Niet alle tellers willen naast tellingen in het voorjaar ook in het najaar tellen. Daar waar wel geteld is, zijn het momentopnames geweest. Doordat gezinnen niet gevolgd zijn en dubbeltellingen niet uit te sluiten zijn, kunnen er geen betrouwbare uitspraken worden gedaan over kuikenoverleving. Wel wordt, met de nog aan te leveren shape eind februari, inzicht verschaft in het aantal gevonden gezinnen en kan d.m.v. kolom 'Aantal' de gemiddelde grootte van gezinnen/kluchten berekend worden.

In het hoofdstuk 6 staan de conclusies en aanbevelingen weergegeven.

Separaat aan deze beheerevaluatie zullen kaarten gedeeld worden per focusgebied met daarop alle bezoeksstippen die tot de territoria in deze rapportage hebben geleid, evenals de data uit waarneming.nl.

In de deelgebieden Betuwe West, Maas en Waal Mid-West en Duivense Broek is, in kader van het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM) van de Provincie Gelderland, door Sovon gemonitord. Als in deze NEM gebieden patrijzen zijn waargenomen, zijn deze bezoeksstippen meegenomen in de berekening van de territoria en dus onderdeel van deze rapportage.

2 Aantallen

2.1 Overzicht getelde gebieden per focusgebied en per ANV/groep

Zie hieronder de verdeling van de getelde gebieden binnen de focusgebieden. De kaarten met het overzicht van de begrensde focusgebieden en de telgebieden per focusgebied, zijn opgenomen in bijlage 1.

Tabel 1: Aantal en oppervlak van de telgebieden in de focusgebieden t.o.v. van het totale oppervlak van het focusgebied.

Focusgebied	Getelde gebieden	Oppervlakte getelde gebieden (ha)	Totale oppervlakte focusgebied (ha)
Batenburg eo	14	3.366	4.079
Duivense Broek	5	1.747	1.755
Groesbeek	5	857	860
Herwijnen eo	8	2.556	2.513
Heteren Zuid	4	749	1.047
Randwijk	3	463	462
Nederhemert	4	438	832
Eindtotaal	43	10.175	11.548

Zie hieronder voor de verdeling van de getelde gebieden over het gehele werkgebied van het collectief Rivierenland en inliggende agrarische natuurverenigingen. De kaarten met de namen en de begrenzing van de telgebieden per deelgebied zijn opgenomen in bijlage 3.

Tabel 2: Aantal en oppervlak telgebieden per ANV/Deelgebied

ANV/deelgebied	Getelde gebieden	Oppervlakte (ha)
ANV Lingestreek	27	4.758
Bemmel	6	827
Maurik	7	1.867
Overbetuwe	14	2.064
Capreton	12	1.588
Bommelerwaard	12	1.588
Ploegdriever	27	4.794
Groesbeek	7	1.357
Ooijpolder	20	3.437
Streekbeheer	29	6.673
Maas en Waal Mid-West	14	2.475
Maas en Waal Wijchen	15	4.197
VANL TCW	11	3.149
Betuwe West (TCW)	11	3.149
VSR	7	2.046
Duivense broek	7	2.046
Totaal Rivierengebied	113	23.008

2.2 Dichtheden patrijzen per focusgebied

Hieronder is per focusgebied het aantal territoria en oppervlakte van de getelde gebieden weergegeven van de jaren 2020 en 2022. De dichtheid zegt iets over het aantal territoria per 1000 hectare en met dit getal kunnen de verschillende focusgebieden met elkaar vergeleken worden.

Tabel 3: Aantal territoria, oppervlakte en dichtheid van de getelde gebieden in 2020

Focusgebied	Oppervlak focusgebied (ha)	Aantal territoria	Dichtheid (per 1000 ha)
Batenburg eo	4.079	46	11,3
Duivense Broek	1.755	8	4,6
Groesbeek	771	16	20,8
Herwijnen eo	1.622	13	8,0
Heteren Zuid/Randwijk	2.018	5	2,5
Nederhemert	925	4	4,3

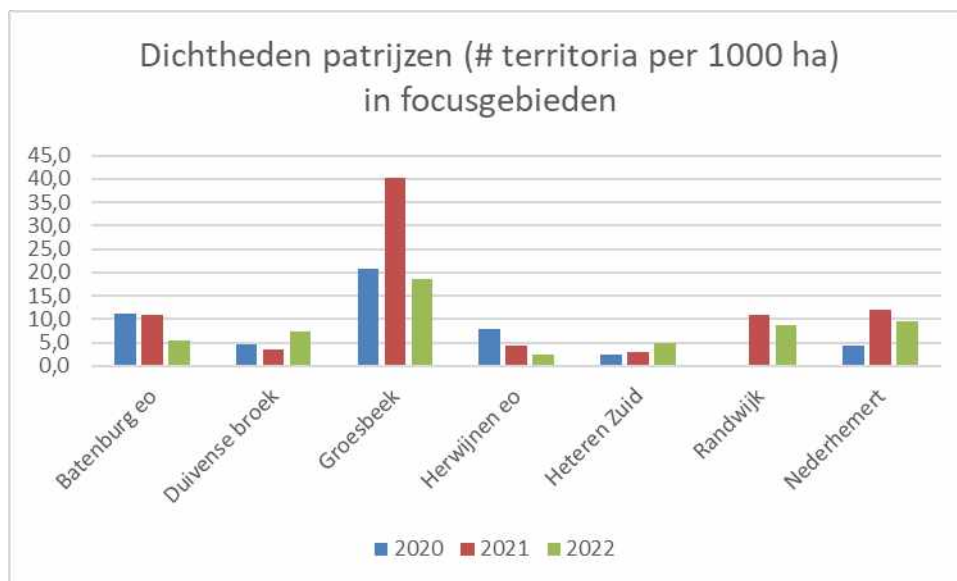
Tabel 4: Aantal territoria, oppervlakte en dichtheid van de getelde gebieden in 2021

Focusgebied	Oppervlak focusgebied (ha)	Aantal territoria	Dichtheid (per 1000 ha)
Batenburg eo	4.079	44	10,8
Duivense Broek	1.755	6	3,4
Groesbeek	771	31	40,2
Herwijnen eo	2.513	11	4,4
Heteren Zuid	1.047	3	2,9
Randwijk	462	11	10,8
Nederhemert	925	5	11,9

Tabel 5: Aantal territoria, oppervlakte en dichtheid van de getelde gebieden in 2022

Focusgebied	Oppervlak focusgebied (ha)	Aantal territoria	Dichtheid (per 1000 ha)
Batenburg eo	4.079	22	5,4
Duivense Broek	1.755	13	7,4
Groesbeek	860	16	18,6
Herwijnen eo	2.513	6	2,4
Heteren Zuid	1.047	5	4,8
Randwijk	462	8	8,7
Nederhemert	832	4	9,6

Over de jaren heen resulteren deze cijfers in de volgende figuur.

Figuur 1: Dichtheden patrijzen per focusgebied in de periode 2020-2022

Het oppervlak van focusgebied Groesbeek is in 2022 groter dan in 2021, vanwege een correctie. Ook heeft een correctie plaatsgevonden op de begrenzing van focusgebied Nederhemert. Deze is in 2022 kleiner dan in 2021. Beide correcties zijn in overleg met Henk van Ziel van Collectief Rivierenland gedaan.

Groesbeek heeft in 2022 minder territoria ten opzichte van de 33 territoria in 2021. Ondanks dat er ook in 2022 is gewerkt met een warmtebeeldcamera, waardoor meer patrijzen zijn gevonden dan volgens de reguliere tellingen. Volgens de vrijwilligers zijn er ook echt minder patrijzen in 2022 in het gebied.

Ditzelfde geldt voor Batenburg eo.

2.3 Dichtheden patrijzen per deelgebied

Hieronder is per deelgebied het aantal territoria en oppervlakte van de getelde gebieden weergegeven van de jaren 2020, 2021 en 2022. De dichtheid zegt iets over het aantal territoria per 1000 hectare en met dit getal kunnen de verschillende deelgebieden met elkaar vergeleken worden.

Tabel 6: Aantal territoria, oppervlakte en dichtheid van de getelde gebieden in 2020

Telgebieden	Aantal telgebieden	Aantal territoria	Getelde Oppervlakte (ha)	Dichtheid (per 1000 ha)
Betuwe West (TCW)	11	14	2.370	5,9
Bommelerwaard	3	4	340	11,8
Duivense Broek	1	8	481	16,6
Groesbeek-Ooijpolder	9	13	1.839	7,1
Maas en Waal Mid-West	12	24	1.921	12,5
Maas en Waal Wijchen	16	45	3.803	11,8
Maurik	2	1	524	1,9
Overbetuwe	5	5	843	5,9

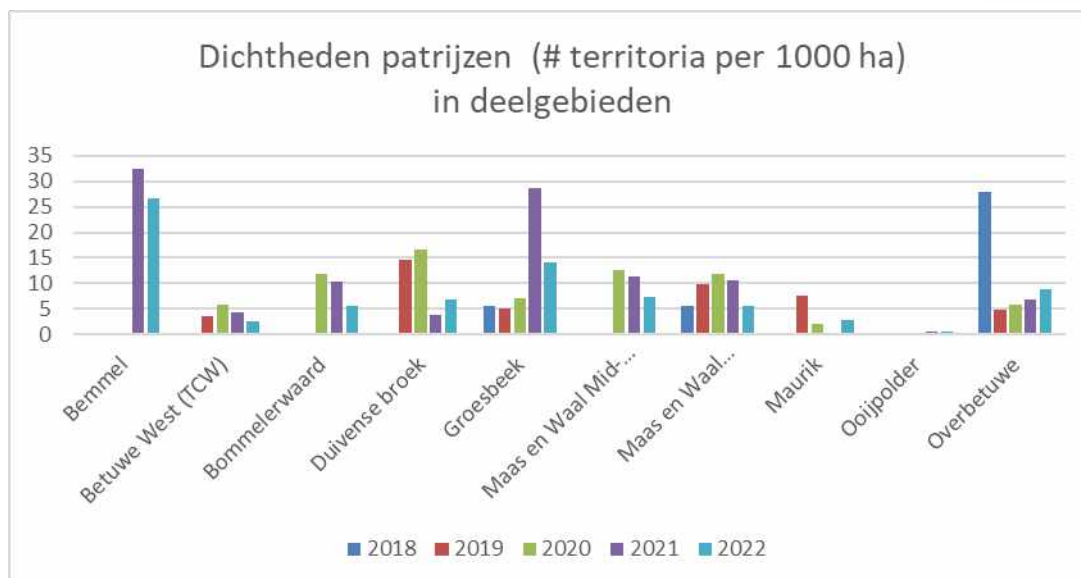
Tabel 7: Aantal territoria, oppervlakte en dichtheid van de getelde gebieden in 2021

Telgebieden	Aantal telgebieden	Aantal territoria	Getelde Oppervlakte (ha)	Dichtheid (per 1000 ha)
Bemmel	3	15	461	32,5
Betuwe West (TCW)	8	11	2.482	4,4
Bommelerwaard	9	11	1.062	10,4
Duivense Broek	6	7	1.886	3,7
Groesbeek	6	33	1.144	28,8
Maas en Waal Mid-West	18	37	3.256	11,4
Maas en Waal Wijchen	16	46	4.394	10,5
Maurik	1	0	174	0,0
Ooijpolder	21	2	3.694	0,5
Overbetuwe	15	16	2.355	6,8

Tabel 8: Aantal territoria, oppervlakte en dichtheid van de getelde gebieden in 2022

Telgebieden	Aantal telgebieden	Aantal territoria	Getelde Oppervlakte (ha)	Dichtheid (per 1000 ha)
Bemmel	6	22	827	26,2
Betuwe West (TCW)	11	8	3.149	2,5
Bommelerwaard	12	9	1.588	5,7
Duivense Broek	7	14	2.046	6,8
Groesbeek	7	19	1.357	14,0
Maas en Waal Mid-West	14	18	2.475	7,3
Maas en Waal Wijchen	15	23	4.197	5,5
Maurik	7	5	1.867	2,7
Ooijpolder	20	2	3.437	0,6
Overbetuwe	14	18	2.064	8,7

In Bemmel is voor het eerst geteld in 2021. In 2022 zijn meer gebieden geteld dan in 2021 (3 in 2021, 6 in 2022). De dichtheid broedparen is hier met 26,2 territoria per 1000 ha in 2022 goed en de hoogste dichtheid van 2022 in het rivierengebied. Bij goede patrijzengebieden is de richtlijn 30-50 paar per 1000 ha (3 tot 5 per 100 ha). Zie voor de dichtheden van alle gebieden over de jaren heen, de volgende figuur.

Figuur 2: Dichtheden patrijzen regio Rivierenland in de periode 2018-2022

In Betuwe West (het gebied van VANL-TCW) zijn in 2022 nieuwe/extra telgebieden geteld (8 in 2021, 11 in 2022). Er zijn iets minder territoria berekend: 11 in 2021 en 8 in 2022. De dichtheid is daarom gezakt van 4,4 in 2021 naar 2,5 in 2022.

In de Bommelerwaard zijn in 2022 nieuwe telgebieden bijgekomen, om precies te zijn 3 waarmee het totaal komt op 12. Er zijn minder territoria gevonden (11 in 2021 en 9 in 2022, waardoor de dichtheid flink is gedaald van 10,4 in 2021 naar 5,7 in 2022.

Ook in het Duivense Broek is in 2022 één extra telgebieden geteld t.o.v. 2021. Er zijn volgens de ingevoerde waarnemingen in Sovon dubbel zoveel territoria: 7 in 2021, 14 in 2022), waardoor de dichtheid is gestegen naar 6,8 per 1000 ha.

Groesbeek (zonder Ooijpolder) heeft in 2022 minder territoria ten opzichte van de 33 territoria in 2021. Ondanks dat er ook in 2022 is gewerkt met een warmtebeeldcamera, waardoor meer patrijzen zijn gevonden dan volgens de reguliere tellingen.

De Ooijpolder wordt door Sovon geteld, waardoor er geen vrijwilligers met ondersteuning van SLG in enkele van deze gebieden tellen. We kijken mee met de tellers van Sovon. Zij hebben een andere telmethode, maar komen soms een patrijs tegen. De grootte van het gehele gebied wat geteld wordt door Sovon is hoog, daardoor is de dichtheid erg laag.

In Maas en Waal Mid-West zijn in 2022 minder telgebieden geteld, er zijn ook minder territoria gevonden, waardoor de dichtheid is gedaald van 11,4 in 2021 naar 7,3 in 2022.

In Maas en Waal (Wijchen) is het aantal territoria in 2022 gehalveerd t.o.v. 2021. De dichtheid is daardoor ook bijna gehalveerd.

Maurik is in 2022 flink uitgebreid in aantal telgebieden en tellers. Het oppervlak geteld gebied is 10x zo groot geworden. Waar vorig jaar geen patrijzen geteld waren, zijn nu in de nieuwe gebieden 5 territoria gevonden, waardoor de dichtheid van de 0 af is.

De dichtheid in de Overbetuwe is in 2022 gestegen. Met name in omgeving Elst zijn veel territoria gevonden, waardoor het totaal aantal territoria iets hoger is als vorig jaar.

3 Territoria en beheer

3.1 Methode

Voor de analyse van de territoria en het beheer zijn eerst alle territoria van de patrijs bepaald aan de hand van de autoclustering van Sovon. Daarna is een selectie gemaakt van de territoria die op respectievelijk 300, 500 en 1000 meter afstand liggen van genomen maatregelen voor de patrijs. 300-500 meter is de dispersieafstand van patrijzen (Sovon rekent met 500m). Als het biotoop geschikt is blijven paartjes binnen een straal van 300-500 meter. Dit betekent dat maatregelen het meest effectief zijn als ze binnen een straal van 500 meter van een vastgesteld territorium worden genomen.

De maatregelen (allen afgesloten via ANLb) waarmee is gerekend, zijn:

- Kruidenrijk grasland
- Botanisch grasland
- Wintervoedselakker
- Kruidenrijke akker
- Kruidenrijke akkerrand
- Knip- en scheerheg
- Struweelhaag
- Struweelrand
- Waterschapsrand

Patrijzen-paartjes die binnen 300 meter de beschikking hebben over voedsel en dekking middels een ANLb-maatregel hebben een lichtgroene kleur gekregen op kaart, tussen 300-500 m een groene kleur, tussen 500-1000 m een oranje kleur en als er sprake is van meer dan 1000 meter een rode kleur. Zodoende kunnen er uitspraken worden gedaan of er voldoende beheermaatregelen zijn afgesproken in een gebied.

Natuurlijk speelt ook het bestaande landschap een grote rol. Bij de huidige analyse was er geen mogelijkheid om hier rekening mee te houden, behalve de aanname dat bestaande landschap voor ca. de helft bijdraagt aan geschikt habitat voor de patrijs. Bij 7% maatregelen er een stand still is van de populatie. Het streven is 10% van het landschap optimaal inrichten voor de patrijs, waarvan ca. 5% wordt gerealiseerd door bestaand landschap en ca. 5% door gerichte maatregelen ANLb. Dan zou de populatie moeten groeien.

3.2 Minimaal en optimaal beheer

Gezien het landschap in het Rivierenland en de kwaliteit van de bestaande landschapsstructuren en uitgaande van diverse literatuuronderzoeken is voor het collectief Rivierenland de volgende keuze gemaakt qua minimaal en optimaal beheer in de patrijzenfocusgebieden:

- Minimaal beheer = op 1,5 % van de oppervlakte worden ANLb maatregelen genomen
- Tussenvariant = op 3% van de oppervlakte worden ANLb maatregelen genomen
- Optimaal beheer = op 5% van de oppervlakte worden ANLb maatregelen genomen

Hierbij wordt tevens als uitgangspunt gehanteerd dat de helft van de ANLb maatregelen bestaat uit tijdelijke maatregelen zoals akkerranden, keverbanken en kruidenrijke akkers en de andere helft uit duurzame maatregelen zoals hagen, struweelranden, kruidenrijke stroken en botanisch grasland.

ANLb aangevuld met bestaand geschikt landschap zou dan in totaal 10% van de oppervlakte moeten beslaan.

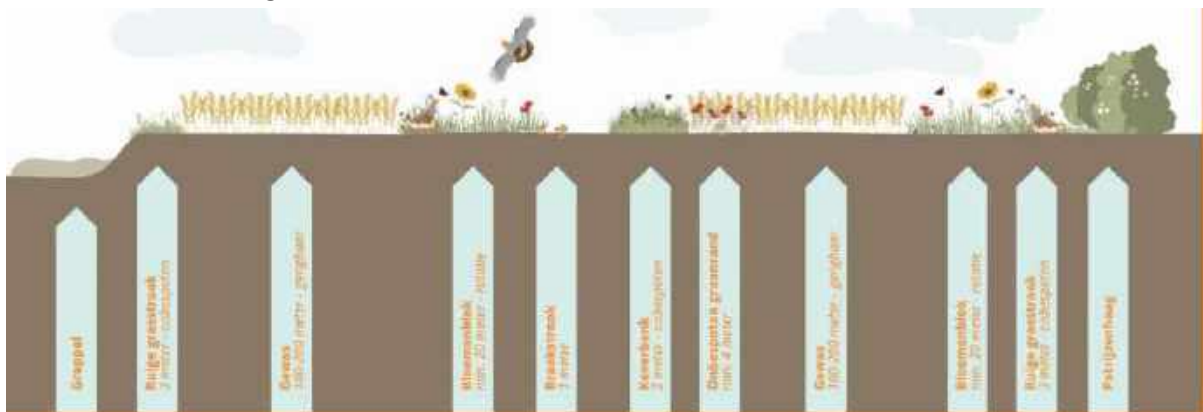
3.3 Focusgebieden

Om ANLb zo goed mogelijk in te kunnen zetten, wordt er gewerkt met focusgebieden: de beste gebieden waar nog behoorlijke aantallen patrijzen voorkomen en het huidige landschap en grondgebruik kansen biedt voor de toekomst. Om tot de bepaling van focusgebieden te komen zijn een aantal stappen uitgevoerd.

Alle gebieden waarvan de inschatting is dat er nog een levensvatbare, niet geïsoleerde, populatie van patrijzen zit, zijn opgenomen als focusgebied:

1. Ten eerste is op basis van de telresultaten van 2018-2021 gekeken naar het voorkomen van de patrijs in het Rivierenland.
2. Ook de waarnemingen van de patrijs die zijn ingevuld op waarneming.nl zijn meegenomen.
3. En daarnaast is ook gekeken naar de kaart van de patrijs uit de Vogelatlas van Sovon.
4. Vervolgens is rekening gehouden met de minimale grootte van 500 ha per gebied.
5. Als grenzen van de focusgebieden zijn zoveel mogelijk de grenzen van telgebieden aangehouden omdat dit redelijk harde grenzen zijn (wegen, waterlopen ed.).

Er bestaat geen perfecte manier om de verschillende habitatmaatregelen voor de patrijs over een landschap te verdelen, maar er zijn wel een paar richtlijnen. Optimaal beheer moet erop gericht zijn om al de noodzakelijke habitats en maatregelen (nestgelegenheid, kuikenhabitat, winterdekking) aan te bieden binnen het territorium van een paartje patrijzen. Deze illustratie uit de Partridge Leidraad laat een ideale indeling zien.

Voor het Rivierenland zijn in totaal 7 focusgebieden voor de patrijs aangewezen. De focusgebieden staan weergegeven op de kaart in bijlage 1.

De huidige situatie (ANLb-beheer t.b.v. de patrijs in 2020 t/m 2022) in de aangewezen focusgebieden geeft onderstaand beeld.

Tabel 9: Oppervlak focusgebieden en ANLb-maatregelen patrijs in 2020

Focusgebieden	Totaal oppervlakte in ha's	opp ANLb in ha's	%
Batenburg eo	4.079	48	1,2
Duivense broek	1.755	21	1,2
Groesbeek	771	5	0,6
Herwijnen	1.622	8	0,5
Heteren-Randwijk	2.018	67	3,3
Nederhemert	925	5	0,6

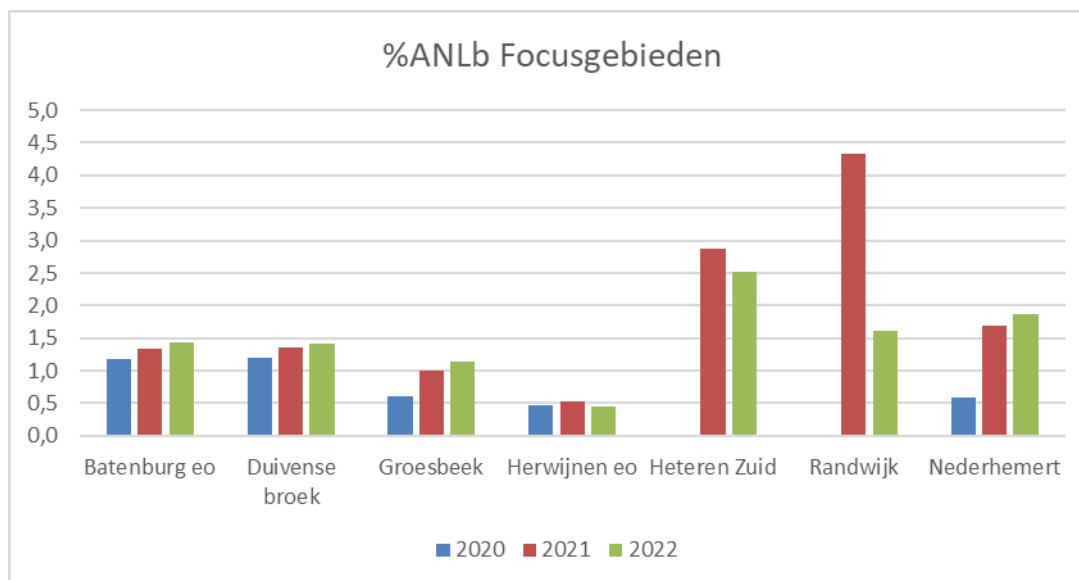
Tabel 10: Oppervlak focusgebieden en ANLb-maatregelen patrijs in 2021

Focusgebieden	Totaal oppervlakte in ha's	opp ANLb in ha's	%
Batenburg eo	4.079	54,18	1,3
Duivense broek	1.755	23,71	1,4
Groesbeek	771	7,79	1,0
Herwijnen eo	2.513	13,18	0,5
Heteren Zuid	1.047	30,09	2,9
Randwijk	462	20,02	4,3
Nederhemert	925	15,60	1,7

Tabel 11: Oppervlak focusgebieden en ANLb-maatregelen patrijs in 2022

Focusgebieden	Totaal oppervlakte in ha's	opp ANLb in ha's	%
Batenburg eo	4.079	58,47	1,4
Duivense broek	1.755	24,91	1,4
Groesbeek	860	9,83	1,1
Herwijnen eo	2.513	11,19	0,5
Heteren Zuid	1.047	26,31	2,5
Randwijk	462	7,43	1,6
Nederhemert	832	15,45	1,9

Over de jaren heen geeft onderstaande figuur inzicht in de ontwikkeling van aantallen ha's ANLb-maatregelen voor de patrijs in de betreffende focusgebieden.

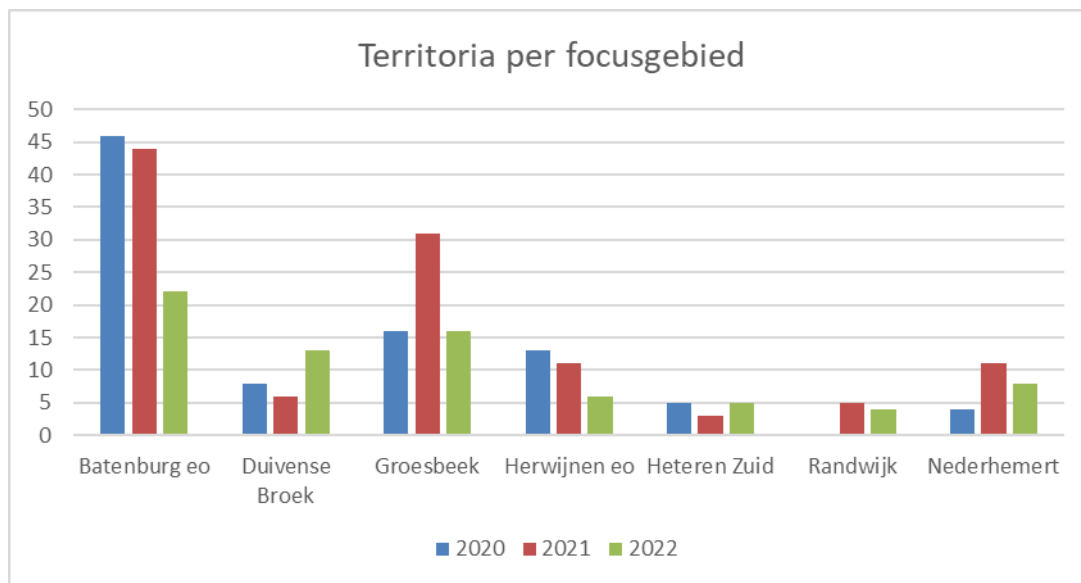
Figuur 3: Aantal ha's ANLb-maatregelen in focusgebieden regio Rivierenland in de periode 2020-2022

Voor het merendeel van de focusgebieden zijn de percentages ANLb beheer voor de patrijs over de jaren heen gestegen, met uitzondering van Herwijnen, Heteren Zuid en Randwijk.

Voor Herwijnen geldt dat het percentage ANLb-beheer voor de patrijs nog onder de 1% zit. De rest zit tussen de 1 en 3%.

Er is dus nog een flinke investering in beheer nodig om de patrijs een positieve impuls te geven om op 3% of 5% ANLb maatregelen uit te komen.

In figuur 1 in paragraaf 2.2 staan de dichtheden (aantal territoria patrijs per 1000 ha) per focusgebied. Figuur 4 geeft inzicht in de aantallen territoria binnen de focusgebieden.

Figuur 4: Territoria per focusgebied

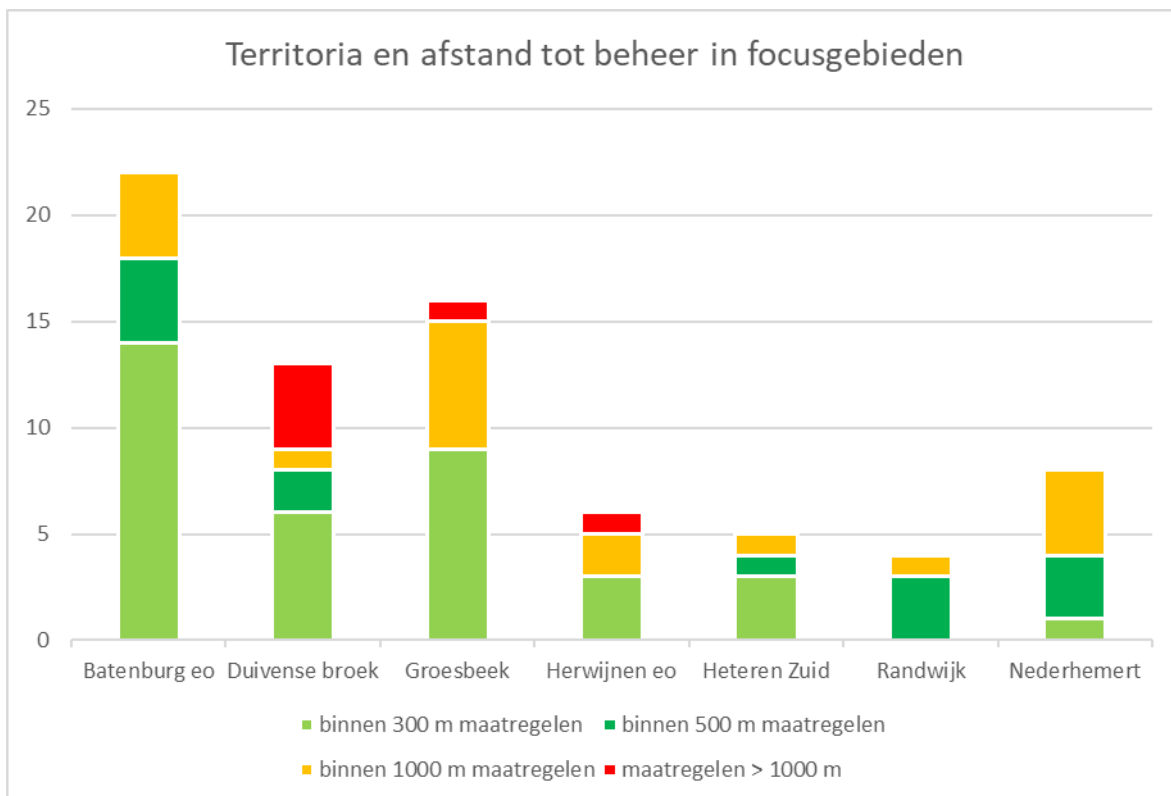
Ten opzicht van 2021 zijn in de meeste focusgebieden de aantallen territoria in 2022 gedaald, met uitzondering van Duivense Broek en Heteren Zuid.

3.4 Afstand territoria van maatregelen focusgebieden

Aantallen territoria in relatie tot de ANLb maatregelen binnen de focusgebieden levert onderstaande tabel en grafiek op.

Tabel 12: Aantal territoria en de afstand van de territoria tot de ANLb-maatregelen in 2022

	binnen 300 m maatregelen	binnen 500 m maatregelen	binnen 1000 m maatregelen	maatregelen > 1000 m	Totaal aantal territoria
Batenburg eo	14	4	4	0	22
Duivense broek	6	2	1	4	13
Groesbeek	9	0	6	1	16
Herwijnen eo	3	0	2	1	6
Heteren Zuid	3	1	1	0	5
Randwijk	0	3	1	0	4
Nederhemert	1	3	4	0	8
Totaal	36	13	19	6	74

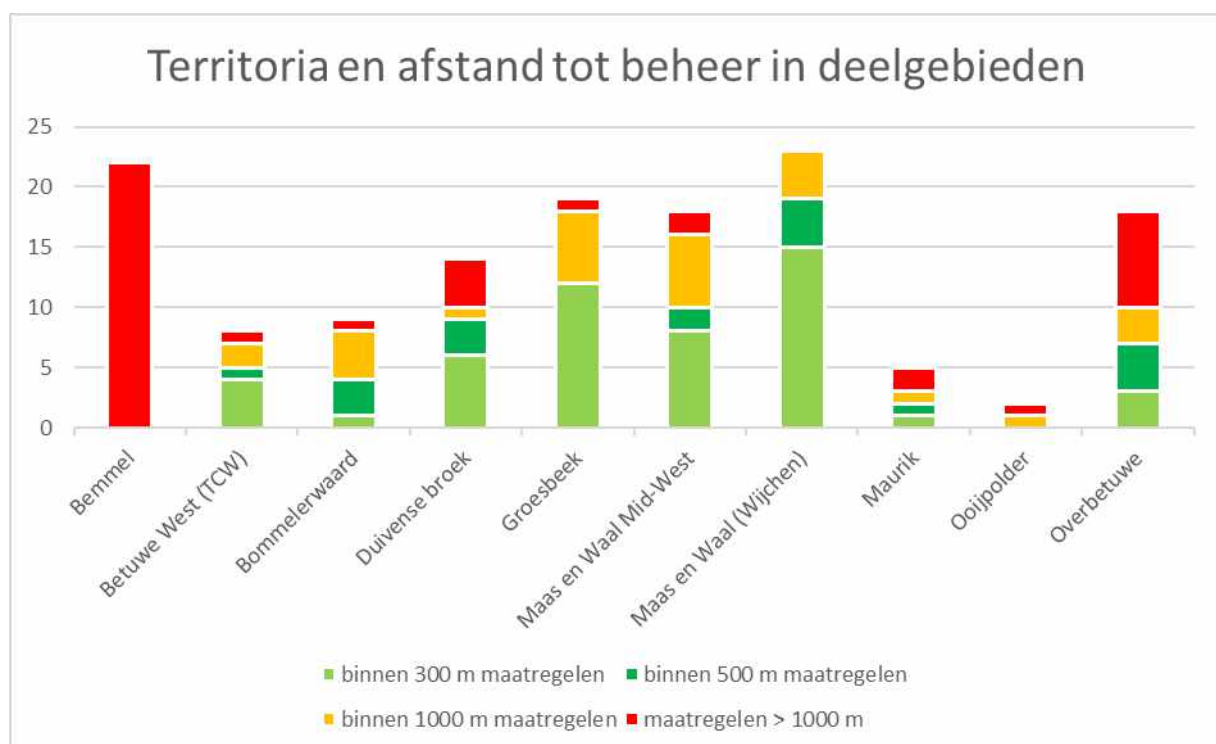
Figuur 5: Aantal territoria en afstand tot ANLb-beheer in focusgebieden in 2022

3.5 Afstand territoria van maatregelen deelgebieden

Aantallen territoria in relatie tot de ANLb maatregelen in de deelgebieden, levert onderstaande tabel en grafiek op.

Tabel 13: Aantal territoria en de afstand van de territoria tot de ANLb-maatregelen in 2022

	binnen 300 m maatregelen	binnen 500 m maatregelen	binnen 1000 m maatregelen	maatregelen > 1000 m	Totaal aantal territoria
Bemmel	0	0	0	22	22
Betuwe West (TCW)	4	1	2	1	8
Bommelerwaard	1	3	4	1	9
Duivense broek	6	3	1	4	14
Groesbeek	12	0	6	1	19
Maas en Waal Mid-West	8	2	6	2	18
Maas en Waal (Wijchen)	15	4	4	0	23
Maurik	1	1	1	2	5
Ooijpolder	0	0	1	1	2
Overbetuwe	3	4	3	8	18
Totaal	50	18	28	42	138

Figuur 6: Aantal territoria en afstand tot ANLb-beheer in deelgebieden in 2022

3.6 Oppervlak maatregelen in telgebieden

Ook is berekend op welk percentage van de oppervlakte momenteel al ANLb-maatregelen ten behoeve van de patrijs worden genomen. Hiervoor is een bufferzone van 500 meter rondom de

telgebieden van de patrijs gelegd en is de oppervlakte berekend van de samengevoegde telgebieden per deelgebied.

Tabel 14: Oppervlak maatregelen patrijs, oppervlak buffer telgebied en % van de oppervlakte 2020

Deelgebied	ha's ANLb maatregelen patrijs	Opp buffer telgebieden in ha	% van de oppervlakte
Betuwe West (TCW)	70,68	6.512	1,1
Bommelerwaard	14,07	3.632	0,4
Duivense broek	19,75	1.081	1,8
Groesbeek	5,93	2.313	0,3
Maas en Waal Mid-West	110,16	8.366	1,3
Maas en Waal Wychen	98,36	8.221	1,2
Maurik	41,21	1.338	3,1
Ooijpolder	35,65	2.984	1,9
Overbetuwe	62,06	2.032	3,1

Tabel 15: Oppervlak maatregelen patrijs, oppervlak buffer telgebied en % van de oppervlakte 2021

Deelgebied	ha's ANLb maatreg. Patrijs	Opp buffer telgeb. in ha	% van de oppervlakte
Bemmel	0,00	1.412	0,0
Betuwe West (TCW)	60,50	6.512	0,9
Bommelerwaard	18,12	4.893**	0,4
Duivense broek	48,59	3.611**	1,4
Groesbeek	13,59	3.040	0,5
Maas en Waal Mid-West	92,59	7.940**	1,2
Maas en Waal (Wijchen)	98,95	8.221	1,2
Maurik	20,31	1.337	1,5
Ooijpolder	33,70	3.479**	1,0
Overbetuwe	92,19	4.951**	1,9

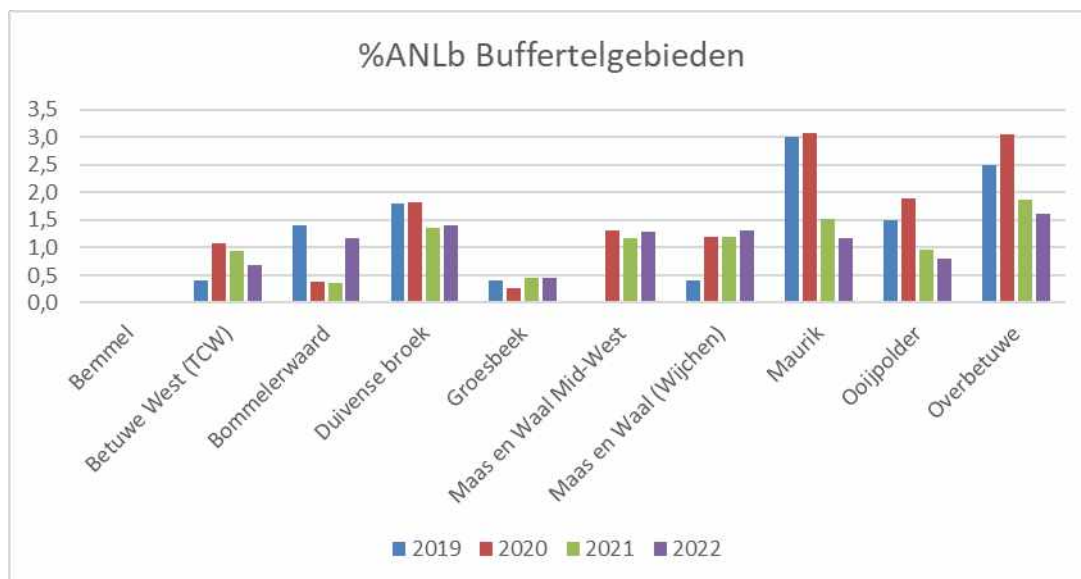
** In de Bommelerwaard, Duivense Broek, Maas en Waal Mid-West, Ooijpolder en Overbetuwe is ten opzichte van 2020 het aantal gebieden waarin geteld wordt, verhoogd.

Tabel 16: Oppervlak maatregelen patrijs, oppervlak buffer telgebied en % van de oppervlakte 2022

Deelgebied	ha's ANLb maatreg. Patrijs	Opp buffer telgeb. in ha	% van de oppervlakte
Bemmel	0,00	1.717**	0,0
Betuwe West (TCW)	50,16	7.407**	0,7
Bommelerwaard	68,33	5.784**	1,2
Duivense broek	50,52	3.611	1,4
Groesbeek	13,93	3.040	0,5
Maas en Waal Mid-West	102,91	7.940	1,3
Maas en Waal (Wijchen)	108,77	8.221	1,3
Maurik	55,08	4.715**	1,2
Ooijpolder	46,88	5.915**	0,8
Overbetuwe	79,61	4.951	1,6

** In de Bemmel, Betuwe West, Bommelerwaard, Maurik en Ooijpolder is ten opzichte van 2021 het aantal telgebieden verhoogd.

Sinds 2019 houden we de ontwikkeling bij van aantallen ha's ANLb-maatregelen voor de patrijs in de telgebieden met een buffer van 500 meter eromheen. Onderstaande figuur heeft inzicht hierin over de jaren heen.

Figuur 7: Aantal ha's ANLb-maatregelen in buffertelgebieden regio Rivierenland in de periode 2019-2022

In het merendeel van de gevallen heeft het verhogen van het aantal telgebieden een lager percentage ANLb als gevolg. Bij de Bommelerwaard is te zien dat er in 2022 veel meer beheermaatregelen zijn genomen tov 2021, waardoor het percentage van de oppervlakte gestegen is, ondanks het verhogen van het aantal telgebieden.

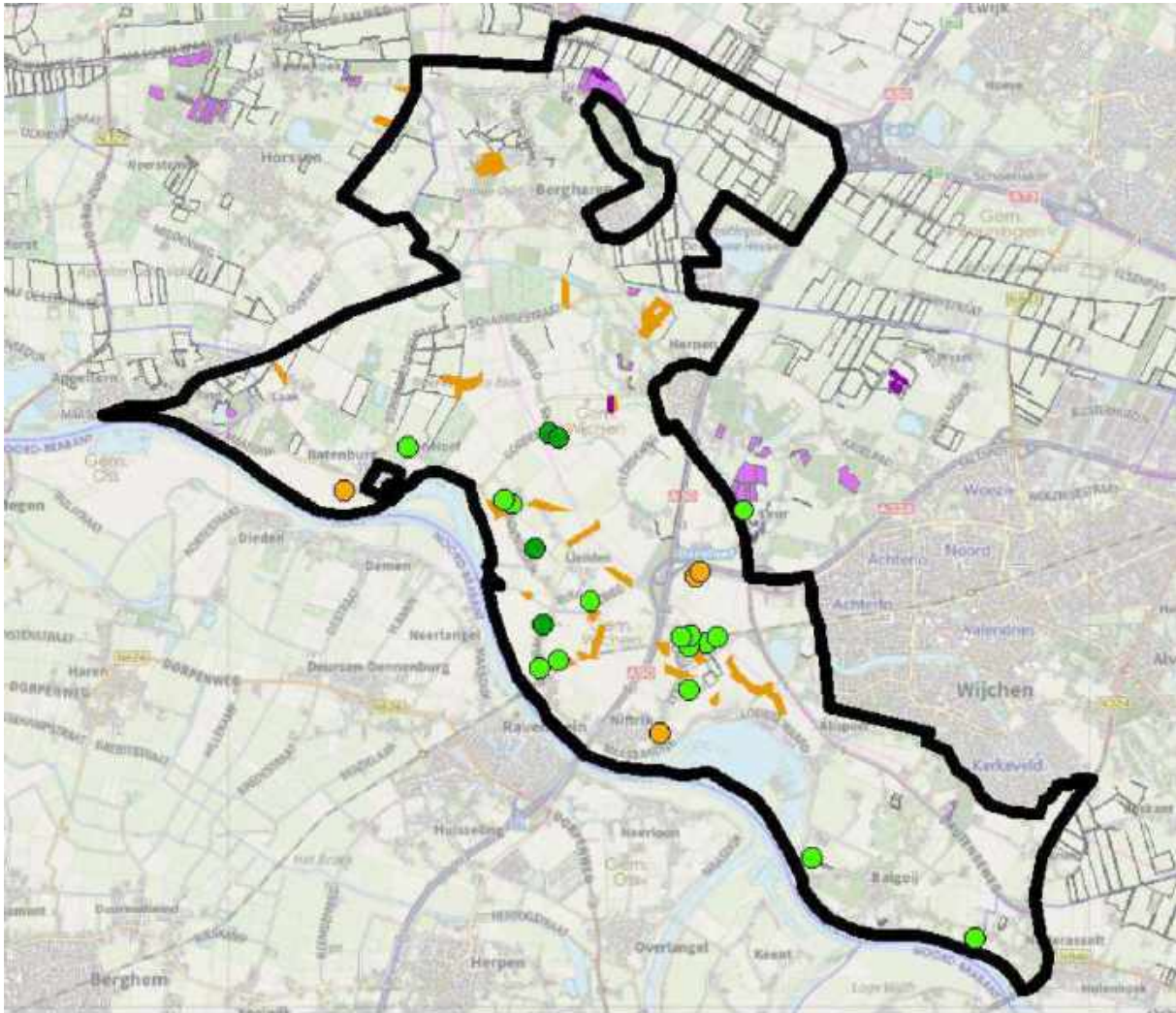
In Bemmell, waar 2022 het tweede jaar is dat er geteld wordt, zijn geen beheermaatregelen ANLb. Ook rondom Elst in deelgebied Overbetuwe zijn territoria berekend. Daar zijn ook geen ANLb maatregelen, maar is dichtbij een nieuwbouwwijk, waar de patrijzen de eerste jaren van braakligging en overhoekjes profiteren. Het oppervlak ANLb maatregelen in Betuwe West en Overbetuwe is gedaald.

Doordat de gebieden groot zijn en bebouwing niet is uitgefilterd, komen de percentages laag uit. Maar deze getallen geven wel een beeld van de verschillen tussen de deelgebieden. Ook geven de gegevens een algemeen beeld af dat er momenteel in het werkgebied van het collectief Rivierenland in vrij grote regio's verspreid maatregelen worden genomen. Het gemiddelde percentage ANLb maatregelen voor de patrijs is t.o.v. 2021 gelijk gebleven, net onder de 1%. Om de maatregelen te concentreren in de gebieden waar de patrijs zich daadwerkelijk ophoudt en daar te proberen de dichtheid aan maatregelen te verhogen, werkt het collectief sinds 2021 voor de werving van beheer met focusgebieden.

Te concluderen valt dat het absoluut aantal ha maatregelen t.o.v. 2021 gestegen is in 2022. Van 478,5 naar 576,2 ha. Het beheer heeft dus een impuls gekregen. Het gemiddelde percentage over alle gebieden heen is gelijk gebleven. Dat wordt mede bepaald door het verhoogde oppervlak van de buffergebieden (in de tabel 16 van het jaar 2022 aangegeven met **).

4 Territoria en beheer per focusgebied

4.1 Batenburg

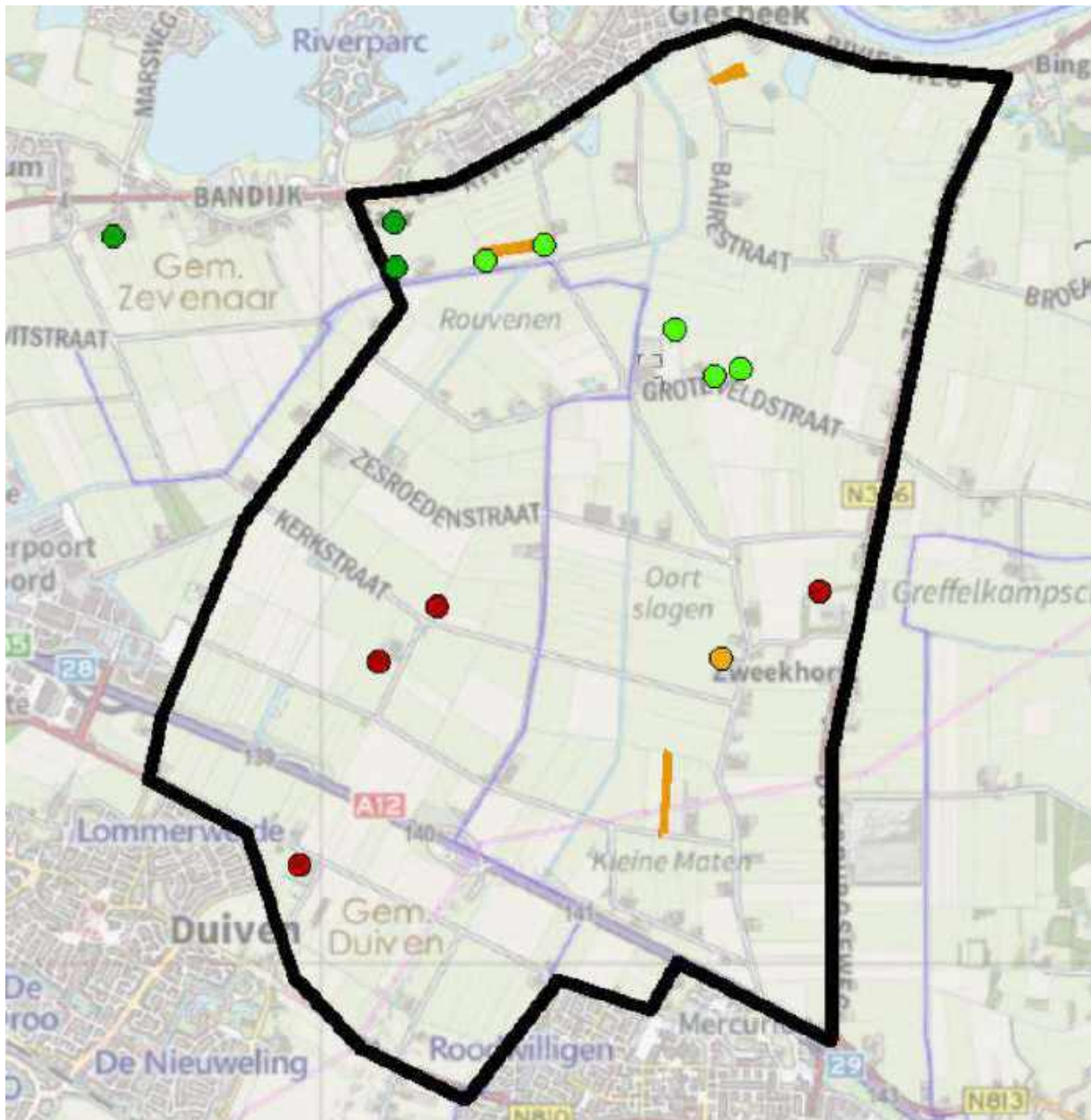

In het focusgebied Batenburg zijn 22 territoria van de patrijs geteld. 14 van deze territoria liggen binnen 300 meter van genomen maatregelen (lichtgroene stippen), 4 territoria liggen binnen 500 meter afstand (donkergroene stip), 4 territoria liggen binnen 1000 meter afstand (oranje stippen) en geen enkel territorium ligt op meer dan 1000 meter afstand.

Het is aan te raden om beheermaatregelen te treffen in de nabijheid van de rode en oranje stippen.

In het focusgebied is in totaal 58,47 hectare aan maatregelen t.b.v. de patrijs genomen. Dit is op 1,4% van de oppervlakte. Het is aan te raden om binnen het focusgebied te streven naar 3 tot 5% maatregelen ANLb.

4.2 Duivense broek

In het focusgebied Duivense Broek zijn 12 territoria van de patrijs geteld. 5 van deze territoria liggen binnen 300 meter van genomen maatregelen (lichtgroene stippen), 2 territoria liggen binnen 500 meter afstand (donkergroene stip), 1 territorium ligt binnen 1000 meter afstand (oranje stippen) en 4 territoria liggen op meer dan 1000 meter afstand (rode stippen).

Het is aan te raden om beheermaatregelen te treffen in de nabijheid van de oranje en rode stippen.

In het focusgebied is in totaal 24.91 hectare aan maatregelen t.b.v. de patrijs genomen. Dit is op 1,4% van de oppervlakte. Het is aan te raden om binnen het focusgebied te streven naar 3 tot 5% maatregelen ANLb.

4.4 Herwijnen eo

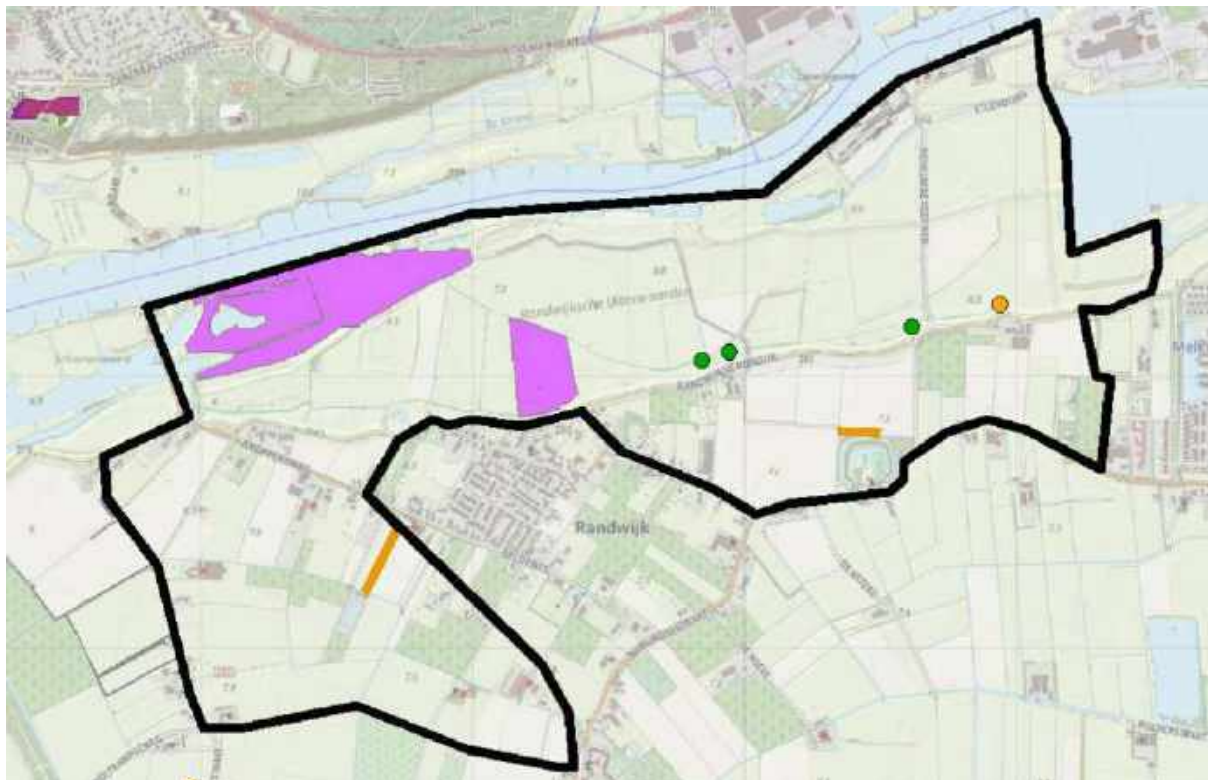

In het focusgebied Herwijnen zijn 6 territoria van de patrijs geteld.
3 van deze territoria liggen binnen 300 meter van genomen maatregelen (lichtgroene stippen),
2 territoria liggen binnen 1000 meter afstand (oranje stippen) en
1 territorium ligt op meer dan 1000 meter afstand.

Het is aan te raden om beheermaatregelen te treffen in de nabijheid van de rode en oranje stippen.

In het focusgebied is in totaal 11,19 hectare aan maatregelen t.b.v. de patrijs genomen. Dit is op 0,4% van de oppervlakte. Het is aan te raden om binnen het focusgebied te streven naar 3 tot 5% maatregelen ANLb.

4.6 Randwijk

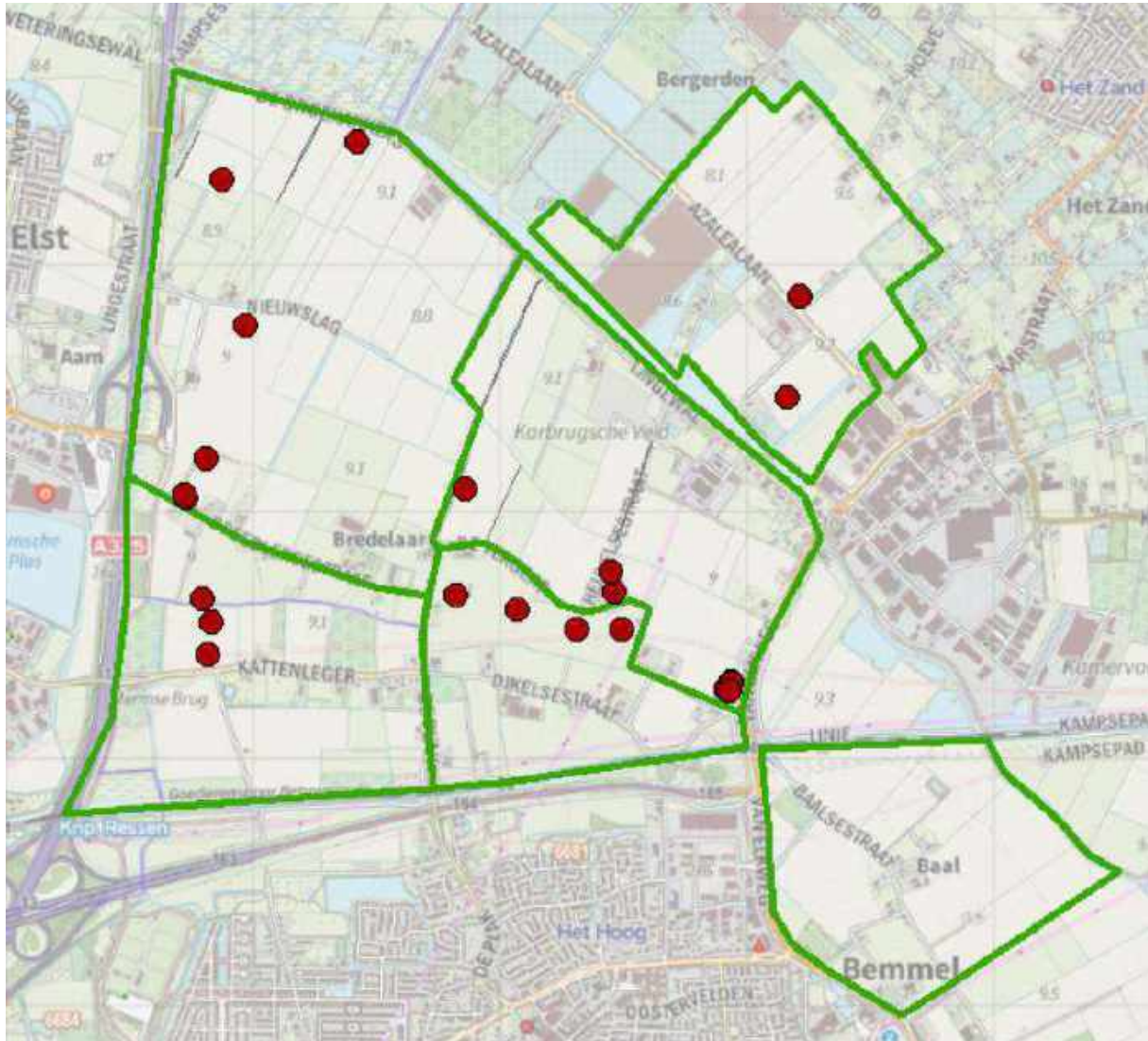
In het focusgebied Randwijk zijn 4 territoria van de patrijs geteld.
3 van deze territoria liggen binnen 500 meter afstand (donkergroene stip),
1 territorium ligt binnen 1000 meter afstand (oranje stippen) en
geen enkel territorium ligt op meer dan 1000 meter afstand.

Het is aan te raden om beheermaatregelen te treffen in de nabijheid van de rode en oranje stippen.

In het focusgebied is in totaal 7,43 hectare aan maatregelen t.b.v. de patrijs genomen. Dit is op 1,6% van de oppervlakte. Het is aan te raden om binnen het focusgebied te streven naar 3 tot 5% maatregelen ANLb.

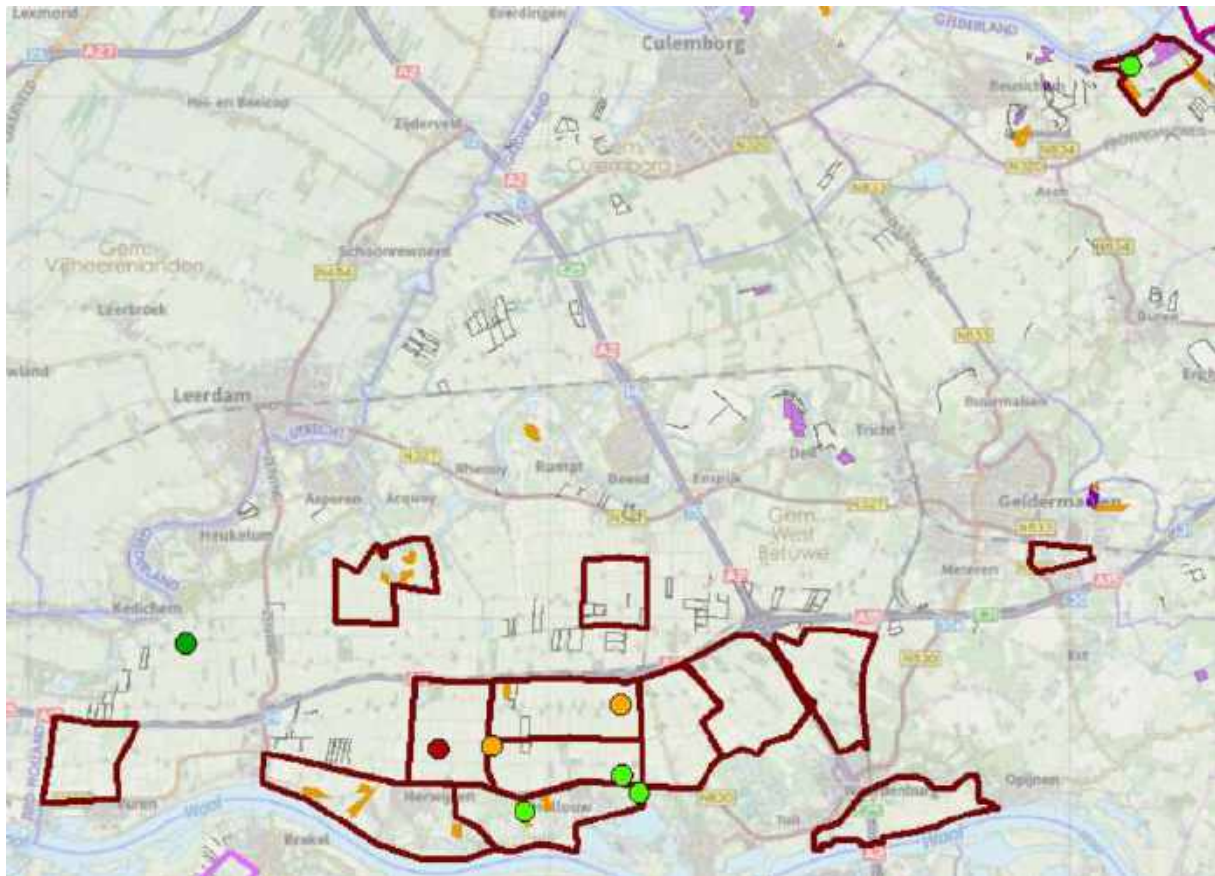
5 Territoria per deelgebied

5.1 Bemmeler

In de regio Bemmeler zijn 22 territoria van de patrijs geteld. Alle territoria liggen op meer dan 1000 meter afstand van ANLb maatregelen (rode stippen), omdat er in de regio Bemmeler geen maatregelen t.b.v. de patrijs worden genomen.

5.2 Betuwe West (TCW)

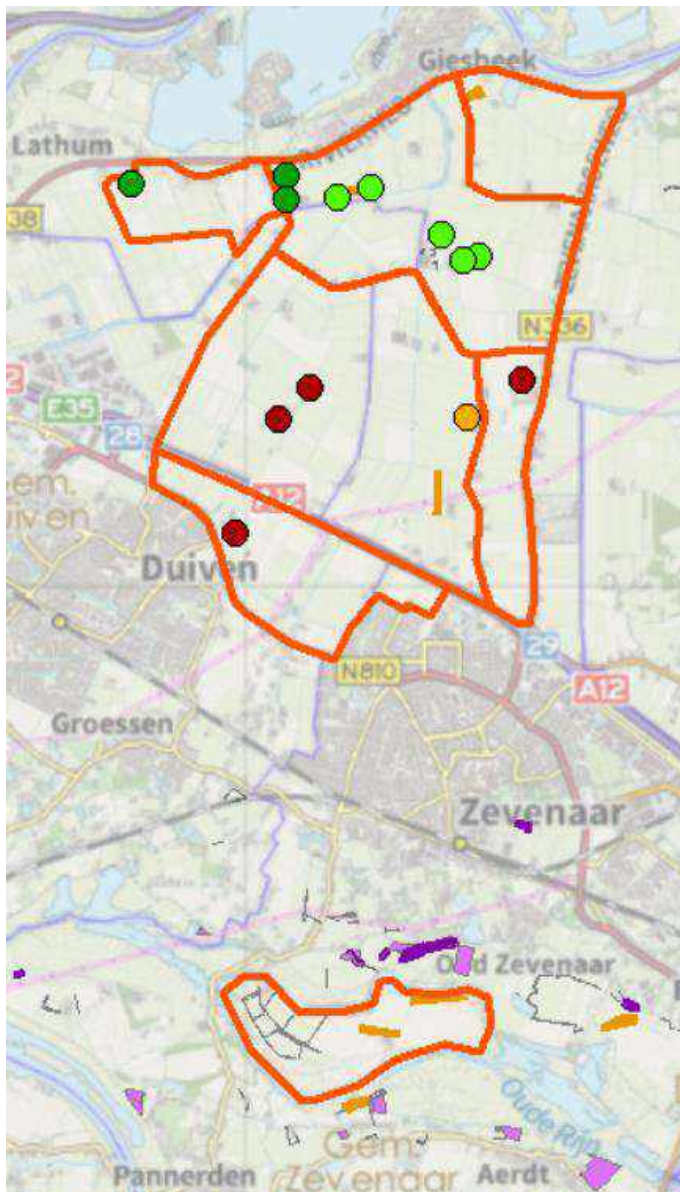
In de regio Betuwe West (TCW) zijn 8 territoria van de patrijs geteld. 4 van deze territoria liggen binnen 300 meter van genomen maatregelen (lichtgroene stippen), 1 territorium ligt binnen 500 meter afstand (donkergroene stip), 2 territoria liggen binnen 1000 meter afstand (oranje stippen) en 1 (rode stip) op meer dan 1000 meter afstand. Het is het meest zinvol om beheermaatregelen te treffen in de nabijheid van de rode en oranje stippen.

5.3 Bommelerwaard

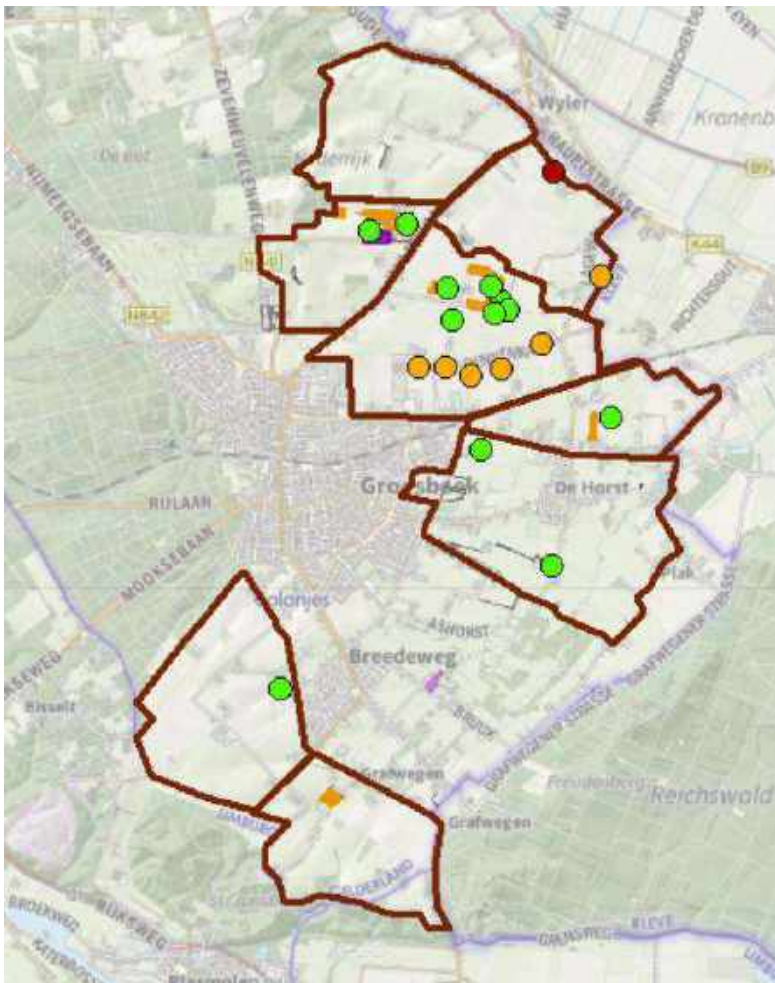
In de regio Bommelerwaard zijn 9 territoria van de patrijs geteld. 1 van deze territoria ligt binnen 300 meter van genomen maatregelen (lichtgroene stippen), 3 territoria liggen binnen 500 meter afstand (donkergroene stippen), 4 van de territoria liggen binnen 1000 meter afstand (oranje stippen), 1 territorium (rode stip) ligt op meer dan 1000 meter afstand. Het is het meest zinvol om beheermaatregelen te treffen in de nabijheid van de rode en oranje stippen.

5.4 Duivense broek

In de regio Duivense broek zijn 14 territoria van de patrijs geteld. 6 van deze territoria liggen binnen 300 meter van genomen maatregelen (lichtgroene stippen), 3 territoria liggen binnen 500 meter afstand (donkergroene stippen), 1 territorium ligt binnen 1000 meter afstand. Er zijn 4 territoria op meer dan 1000 meter afstand (rode stip). Het is het meest zinvol om beheermaatregelen te treffen in de nabijheid van de rode en oranje stippen.

5.5 Groesbeek

In de regio Groesbeek zijn 19 territoria van de patrijs berekend. 12 van deze territoria liggen binnen 300 meter van genomen maatregelen (lichtgroene stippen), geen van de territoria liggen binnen 500 meter afstand (donkergroene stippen) en 6 territoria liggen binnen 1000 meter afstand (oranje stippen). En is 1 territorium (rode stip) die op meer dan 1000 meter afstand ligt. Het is het meest zinvol om beheermaatregelen te treffen in de nabijheid van de oranje en rode stippen.

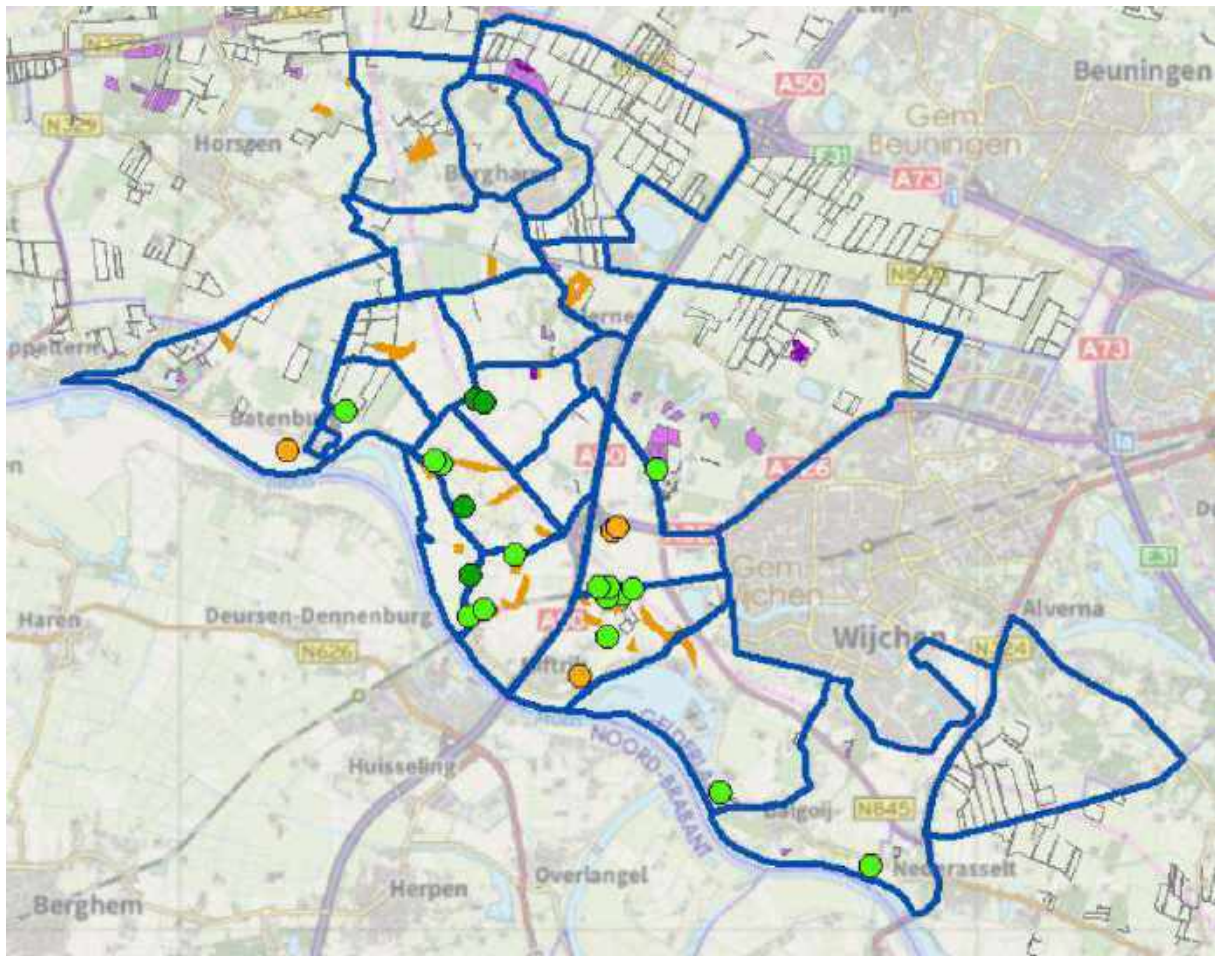
5.6 Maas en Waal Mid-West

In de regio Maas en Waal Mid-West zijn 18 territoria van de patrijs geteld. De overige stippen betreffen regio Wijchen die nog besproken worden.

8 van de territoria in regio Maas en Waal Mid-West liggen binnen 300 meter van genomen maatregelen (lichtgroene stippen), 2 territoria liggen binnen 500 meter afstand (donkergroene stip), 6 territoria liggen binnen 1000 meter afstand (oranje stippen) en 2 (rode stippen) op meer dan 1000 meter afstand. Het is het meest zinvol om beheermaatregelen te treffen in de nabijheid van de rode en oranje stippen.

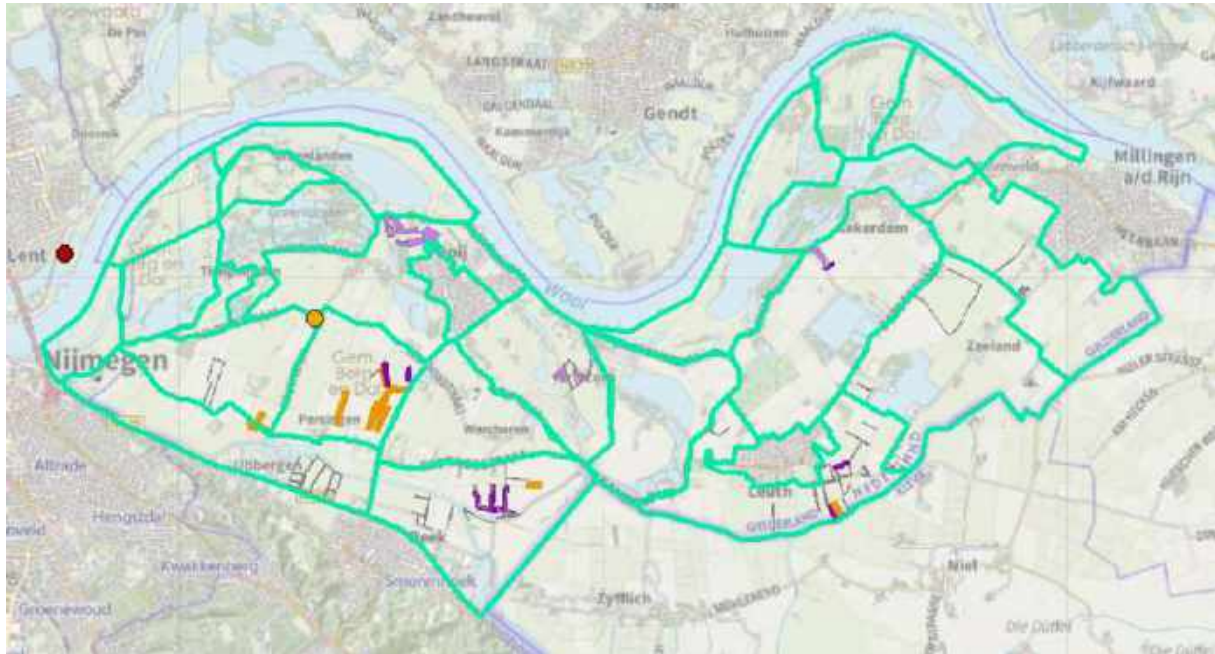
5.7 Maas en Waal Wijchen

In de regio Maas en Waal (Wijchen) zijn 23 territoria van de patrijs geteld. 15 van deze territoria liggen binnen 300 meter van genomen maatregelen (lichtgroene stippen), 4 territoria liggen binnen 500 meter afstand (donkergroene stippen), 4 territoria liggen binnen 1000 meter afstand (oranje stippen). Er zijn geen territoria op meer dan 1000 meter afstand. Het is het meest zinvol om beheermaatregelen te treffen in de nabijheid van de oranje stippen.

5.9 Ooijpolder

De Ooijpolder wordt alleen door Sovon geteld. Er zijn geen vrijwilligers die met ondersteuning vanuit SLG in deze gebieden tellen.

In de regio Ooijpolder is 1 territorium van de patrijs waargenomen. Een tweede territorium ligt aan de andere kant van de Waal, nabij Lent. Er is waarschijnlijk wel uitwisseling tussen deze gebieden. Het territorium ligt binnen 1000 meter van genomen maatregelen (oranje stip). Het is het meest zinvol om beheermaatregelen te treffen in de nabijheid van de oranje stip.

5.10 Overbetuwe

In de regio Overbetuwe zijn 18 territoria van de patrijs geteld. 3 van deze territoria liggen binnen 300 meter van genomen maatregelen (lichtgroene stippen), 4 territoria liggen binnen 500 meter afstand (donkergroene stip), 3 territoria liggen binnen 1000 meter afstand (oranje stippen) en 8 (rode stippen) op meer dan 1000 meter afstand. Het is het meest zinvol om beheermaatregelen te treffen in de nabijheid van de rode en oranje stippen.

6 Conclusies en aanbevelingen

Tellingen

- Advies is om ook een najaars- en wintertelling te verrichten in samenwerking met met vrijwilligers. Dan kan een goed inzicht in de reproductie van de patrijzen-paren worden verkregen en kunnen gerichtere uitspraken over het functioneren van de akkerranden voor patrijzen worden gedaan. Er zijn hiervoor inmiddels speciale ‘wintertelgebieden’ op Sovon aangemaakt. SLG zal de vrijwilligers blijven stimuleren ook deze tellingen te doen, maar niet alle vrijwilligers willen ook nog in het najaar/de winter op pad. De najaar-/wintertellingen blijven op vrijwillige basis;
- Het is aan te bevelen de kennis bij de patrijzertellers voor de start van het telseizoen op te frissen en het belang van de standaard monitoring te benadrukken. SLG zal daarom de coördinatoren van de patrijzengroepen vragen een startavond te organiseren en zorgen dat er ook iemand van SLG bij aanwezig is. Doel moet zijn dat de focusgebieden in ieder geval conform de standaard-methode geteld worden. Op de evaluatie avonden met coördinatoren van de patrijzertelgroepen wordt hier ook aandacht aan besteed.

Communicatie vanuit collectief Rivierenland

- Zowel de vrijwillige patrijzertellers als de veldcoördinatoren vanuit het collectief willen de communicatie tussen de tellers en de deelnemers aan ANLb blijven verbeteren. In het voorjaar van 2023, voorafgaand aan het telseizoen, kan het collectief dit stimuleren door:
 - o De vrijwilligerscoördinatoren te vragen of zij nog voldoende folders en inlegvellen voor deelnemers en grondeigenaren in focusgebieden.
 - o Tellers te faciliteren om in contact te kunnen komen met de grondeigenaar, door deelnemers aan ANLb op de hoogte te stellen van de tellers in een gebied en het organiseren van een gezamenlijke startavond met zowel deelnemers, tellers en leden van de WBE.
 - o Te communiceren naar de deelnemers ANLb over de geplande tellingen in 2023 en over de contactgegevens van de tellers, waar de deelnemers waarnemingen aan kunnen doorgeven. Dit kan middels de patrijzenfolder in combinatie met de inlegvellen.
- Ook is het belangrijk om vanuit het collectief Rivierenland goede communicatie richting de tellers te blijven houden over mogelijkheden van financiering van inrichtingsmaatregelen en beheer voor de patrijs;
- Hetzelfde geldt voor de communicatie met de WBE’s in de gebieden. Het is aan te raden dit contact te verbeteren zodat de lokale jagers en opzichters op de hoogte zijn van de activiteiten van de patrijzertellers en andersom. Dit kan door middel van het organiseren van een bijeenkomst vroeg in het seizoen voor jagers, vrijwilligers en de betrokken veldcoördinatoren van het collectief Rivierenland.
- Ook is het aan te bevelen gerichte coaching aan te bieden aan de deelnemers ANLb zodat kennis over de patrijs, de beheerpakketten en het uitvoeren van het daadwerkelijke beheer goed bekend is bij de deelnemer en er ook beter op gestuurd kan worden in de praktijk.

Faciliteren patrijzen-tellers door SLG

- Hierbij blijft SLG inzetten op de volgende onderdelen:
 - Verbeteren communicatie tussen boeren en vrijwilligers, ook al wordt er vanaf de weg geteld.
 - Vrijwilligers stimuleren om contact te leggen met de grondeigenaren voorafgaand aan de telrondes;

- Vrijwilligers stimuleren om tussentijds bevindingen te delen met de grondeigenaar;
 - Vrijwilligers stimuleren om relevante bevindingen/resultaten te delen met de veldcoördinator van het collectief.
 - In samenwerking met de vrijwilligerscoördinator van de groep kritisch kijken naar verdeling van tellers over de telgebieden en rekening houden met ervaring van tellers. Een onervaren teller aan een ervaren teller koppelen. Bij te weinig tellers gebieden herindelen of oproep nieuwe tellers en een cursus aanbieden.
 - Groepen stimuleren om een whatsapp groep te gebruiken om waarnemingen te delen en daarmee andere tellers te stimuleren ook te gaan tellen.
 - Vrijwilligers stimuleren najaar-/wintertellingen te doen.
- Cursus invoeren patrijzenwaarnemingen in Sovon wordt in 2023 opnieuw gegeven als er nieuwe tellers zijn, maar ook als bestaande tellers daar behoefte aan hebben.
 - Telgebieden die 3 jaar niet geteld zijn of waar geen patrijzen zijn gezien, worden in overleg met vrijwilligerscoördinator en/of veldcoördinator opgeheven, zodat tellers gericht ingezet kunnen worden.
 - De vrijwilligerscoördinatoren hebben behoefte aan input ten behoeve van de evaluatie met vrijwilligers die zij zelf organiseren. SLG zal de concept beheerevaluatie delen met de vrijwilligerscoördinatoren en SLG zal ze benodigd kaartmateriaal verschaffen voor het nieuwe seizoen 2023, inclusief ANLb maatregelen die vanuit Collectief aangeleverd is.

Predatie en verstoring

- Het is aan te raden aan deelnemers ANLb en aangrenzende terreinbeherende organisaties om de akkerranden niet strak tegen de bosrand te leggen, maar juist midden op de percelen omdat uit onderzoek is gebleken dat dit de predatiedruk verlaagd.
- Ook is het aan te raden om de akkerranden niet langgerekt aan te leggen maar in blokken. Onderzoek uit Engeland wijst uit dat dit een preventieve werking op predatie heeft.
- Er is een wens om daar waar patrijzen broeden en/of koppeltjes met jongen worden waargenomen het gebied recreatieluw te maken, bijvoorbeeld door wegen/paden tijdelijk af te sluiten. Het is aan te raden dat vrijwilligers die constateren dat de recreatiedruk in een gebied problemen oplevert dit meldt bij de veldcoördinator van het collectief zodat gezamenlijk het gesprek met de gemeente/grondeigenaren kan worden aangegaan.
- Er is in 2022 nauwelijks predatie gemeld op patrijzen (alleen een vos in een triorand in Driel).
- Daarnaast heerst het vermoeden dat het in bedwang houden van de vos in en rondom de weidevogelkerengebieden een positieve bijdrage heeft gehad op de predatiedruk van de patrijs.
- Loslopende honden hebben een versturende werking op patrijzen. Actieve handhaving is wenselijk tijdens het broedseizoen in gebieden waar de recreatiedruk hoog is en waar patrijzen broeden.

Territoria en beheer

- Het aantal berekende territoria van de patrijs is in heel Rivierenland afgenomen van 182 in 2021 naar 138 in 2022. Het totaal aantal territoria in de focusgebieden in Rivierenland is afgenomen van 111 in 2021 naar 74 in 2022.
- De afname van aantallen territoria past in het beeld dat door de vrijwilligerscoördinatoren is geschetst in tijdens de evaluatiebijeenkomsten.
In Maas en Waal gebied, evenals in Groesbeek, hebben de coördinatoren aangegeven ook daadwerkelijk minder patrijzen te hebben gezien. Alhoewel in Groesbeek de tellingen missen van een telgebied.

In Maas en Waal, regio Wijchen missen de patrijswaarnemingen uit waarneming.nl, maar dan nog waren volgens de coördinator van de patrijzengelgroep daar de aantallen uit 2021 niet gehaald.

- Met uitzondering focusgebied Heteren Zuid en Duivense Broek zijn in alle andere focusgebieden de dichtheden patrijzen gedaald.
 Inschatting van de tellers is dat de droogte een rol heeft gespeeld, dat heeft een negatief effect op de insectenstand.
 Ook overhoekjes/bramen die verdwijnen, waardoor dekking en nestgelegenheid verdwijnt. In West Betuwe start een nieuwe akkervogelwerkgroep met als doel particulieren (buiten het ANLb om) te enthousiasmeren voor het inzaaien van overhoekjes ten behoeve van de patrijs. In sommige gebieden, waaronder Bemmelen, is voedsel in de winter een probleem. Meer inzetten op wintervoedselkokers.
- Ook is geconcludeerd dat niet alle tellers de waarnemingen invoeren in Avimap. Hierdoor kan het Collectief niet inspelen op lokale verbeteringen van het leefgebied van de patrijs. Ook worden niet alle 1% meldingen van patrijswaarnemingen ingevoerd in Avimap. Oproep aan alle tellers en coördinatoren, ook veldcoördinatoren: voer patrijzen die je ziet in.
- Uit de analyse blijkt dat er nog een aantal patrijzen-territoria zijn, waar genomen maatregelen op meer dan 1000 meter afstand liggen. Dit is het geval in de focusgebieden Duivense Broek, Groesbeek en Herwijnen. Hier is het zinvol dat het collectief Rivierenland actie onderneemt door gebiedsgericht (bij de oranje en rode stippen) deelnemers voor ANLb te werven.
- In alle gebieden is het percentage waarop beheer ten behoeve van de patrijs wordt uitgevoerd nog te laag. Maatregelen moeten, bij voorkeur binnen de focusgebieden naar 3 tot 5% van de oppervlakte om een succesvol leefgebied voor de patrijs te kunnen vormen. In 2021 zijn vanuit het Collectief gebiedstafelgesprekken gevoerd met de vrijwilligerscoördinatoren om te kijken waar ANLb maatregelen zouden moeten worden afgebouwd en waar maatregelen tbv de patrijs toegevoegd zouden moeten worden.
- Het algemene advies is om meer te doen in minder gebieden en op een beperktere oppervlakte, dus investeren in de aangewezen focusgebieden (gebieden met de hoogste dichtheden) voor de patrijs.
- Bijlage 6 Aanvullend op deze rapportage zal SLG de veldcoördinatoren van het collectief kaarten aanleveren met daarop de vastgestelde patrijzenterritoria van 2022, de waargenomen patrijzen in 2022 (bezoekstippen uit avimap) en de waarnemingen uit de NDFF, zodat er een compleet beeld ontstaat en de coördinatoren over alle benodigde informatie kunnen beschikken.

Beheerpakketten

Ten aanzien van de beheerpakketten ANLb zijn er een aantal adviezen:

- In 4 van de 7 focusgebieden is dit jaar het percentage ANLb tbv de patrijs gestegen. De percentages in Herwijnen eo, Heteren Zuid en Randwijk zijn gedaald.
- Stimuleren dat maatregelen in het midden van percelen worden genomen en niet aan de rand.
- Vanaf 2023 zijn weer nieuwe pakketten af te sluiten. Focus op de maatregelen voor bloemblokken (daar waar het mogelijk is) en keverbanken, zoals toegepast in het Partridge-project (zie Bronnen en bijlage 5), evenals pakketten om de hungry gap in de winter op te kunnen vangen. Deze pakketten onder de aandacht brengen bij (potentiële) deelnemers en stimuleren dat er beheercontracten voor worden afgesloten.

Inventarisatie landschap tbv de patrijs excl ANLb

Het streven is 10% van het landschap optimaal in te richten voor de patrijs, waarvan ca. 5% wordt gerealiseerd door bestaand landschap en ca. 5% door gerichte maatregelen ANLb. Dan zou de populatie moeten groeien.

M.b.t. de 5% bestaand landschap is het advies is om in de toekomst een gebiedsscan uit te voeren per focusgebied, om te beoordelen hoe de situatie daadwerkelijk in het veld en een totaler beeld te krijgen van biotoop voor de patrijs.

Zichtbaarheid

Naast alle tips ter verbetering is opgemerkt dat Collectief en SLG meer mogen focussen op zichtbaarheid en het breder uitdragen van wat er allemaal al gedaan is. Met de vrijwilligers samen mogen we trots zijn op wat er al bereikt is.

Het nog onthullen van de borden in de focusgebieden is een goed initiatief, waarbij uitleg over ANLb maatregelen gegeven wordt en welke organisaties hierbij betrokken zijn. Veel mensen weten dit niet. Het plaatsen van de borden koppelen aan een artikel in de (lokale) krant en het enthousiasmeren van omwonenden en mogelijk een oproep doen voor nieuwe tellers.

Bronnen

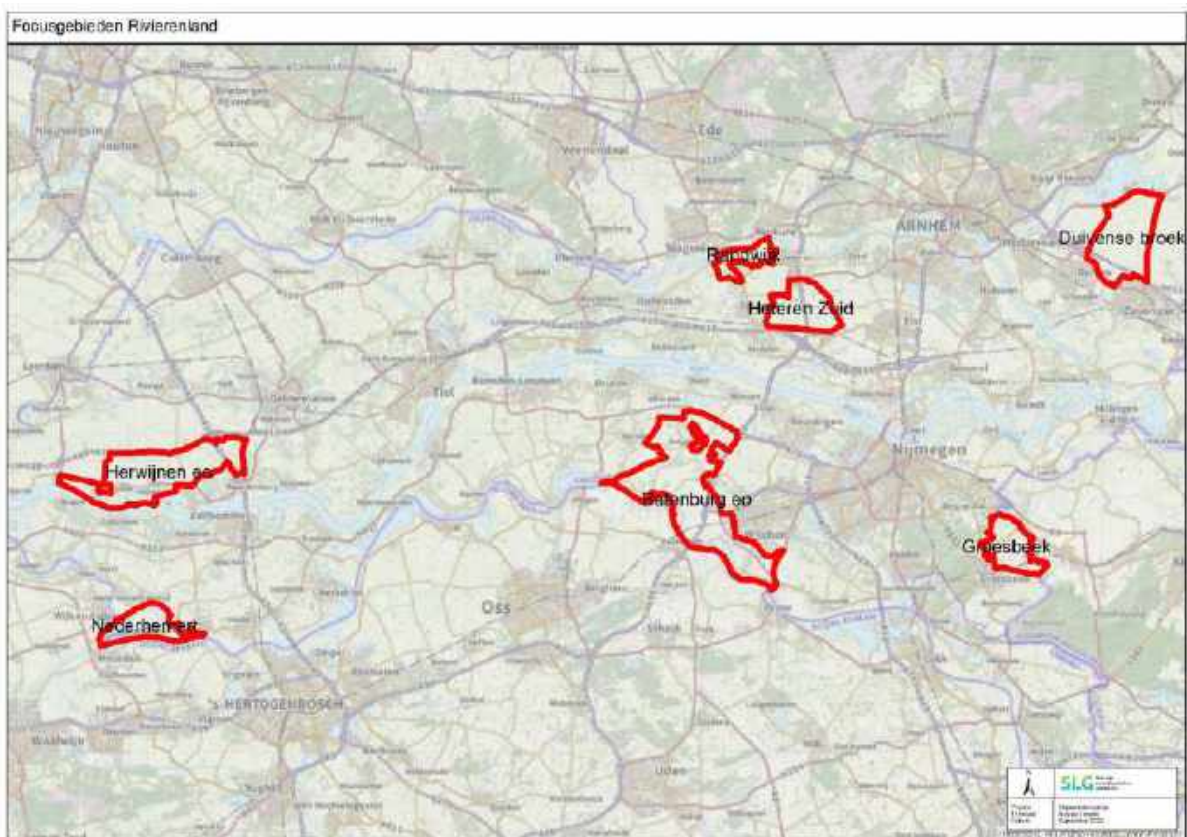
- Handleiding patrijstelingen en invoer op Avimap en Sovon-website, SLG 2021.
Te downloaden op <https://slgelderland.nl/assets/docs/pdf/Handleiding-invoer-patrijzen-2021.pdf>
- Partridge Leidraad en Factsheets 'Patrijzenbescherming, een leidraad voor herstel van boerenlandnatuur' met informatie over samenhang, keverbank, bloemenblok, patrijzenhaag, winterstoppel (pagina 13-16 zijn niet van toepassing).
Beide te downloaden op: <https://www.vogelbescherming.nl/bescherming/wat-wij-doen/onze-boerenlandvogels/kerngebieden-en-projecten/partridge1/informatiemap>

Bijlagen

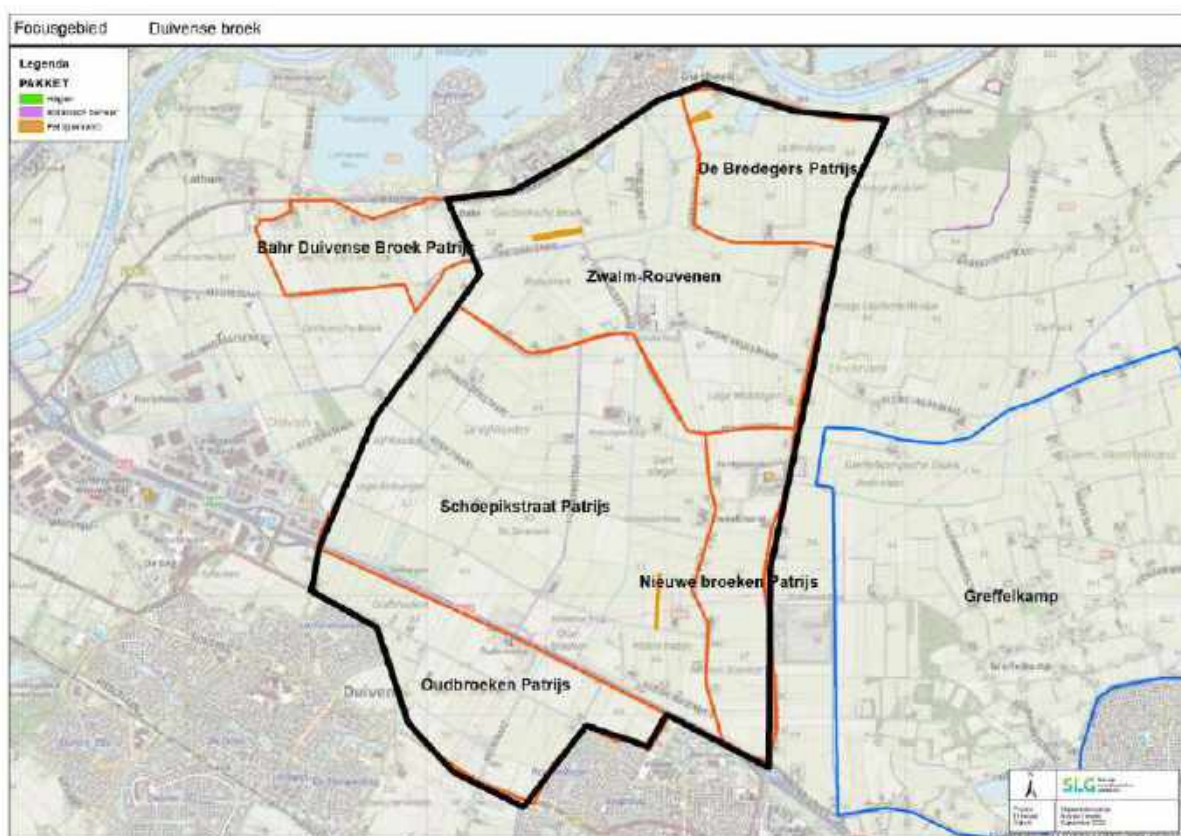
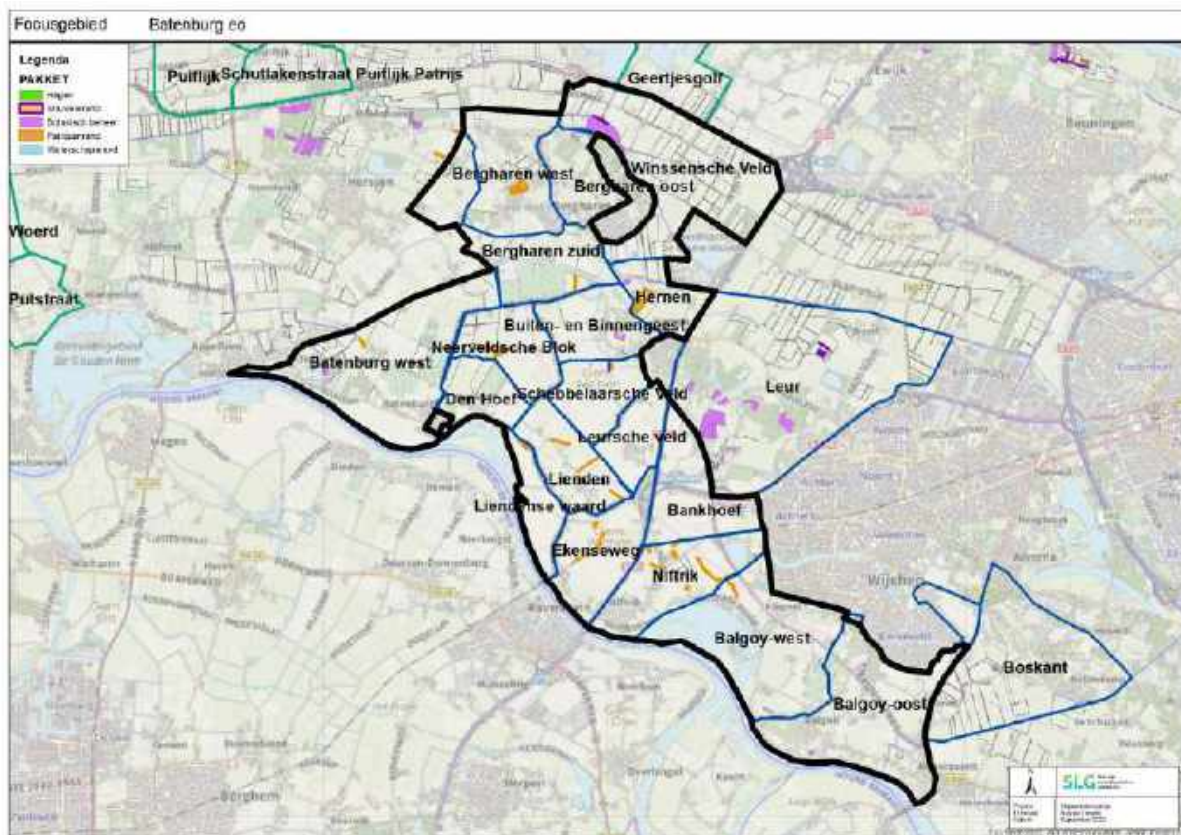
1. Begrenzing Focusgebieden Patrijs
2. Telgebieden patrijs per focusgebied
3. Telgebieden patrijs per deelgebied
4. Aandachtspunten vanuit de patrijzen-tellers
Belangrijkste opmerkingen gemaakt tijdens het evaluatie-overleg
5. Optimaal beheer en pakketten
6. Kaarten per focusgebied met bezoekstippen, territoria en waarneming.nl (los ZIP-bestand)

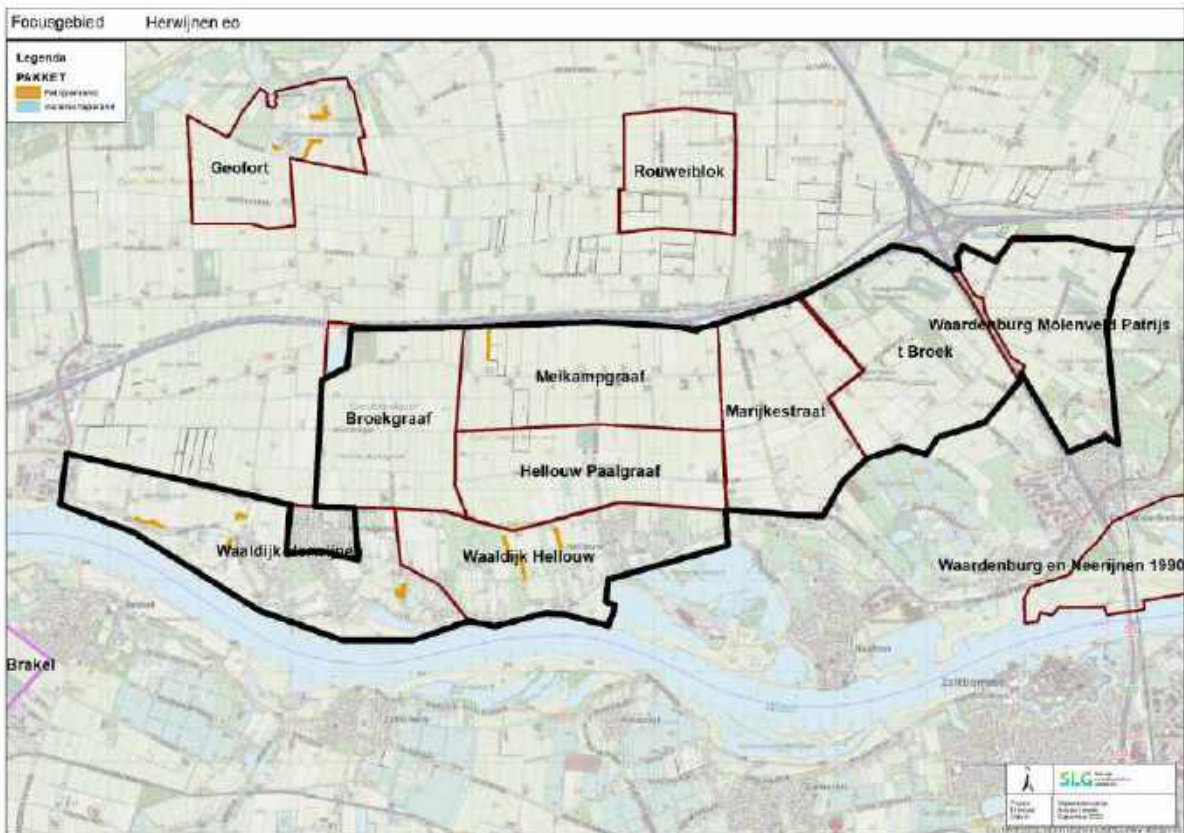
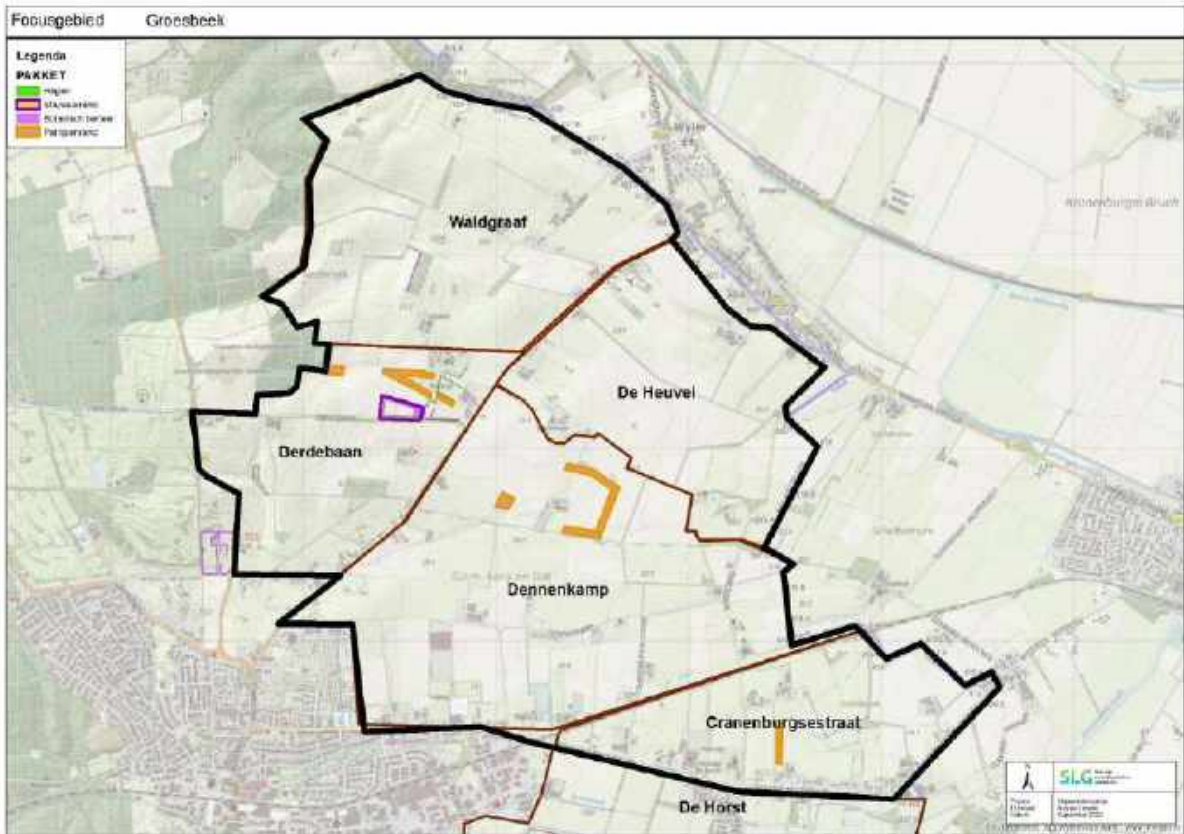
Bijlage 1 Begrenzing Focusgebieden Patrijz

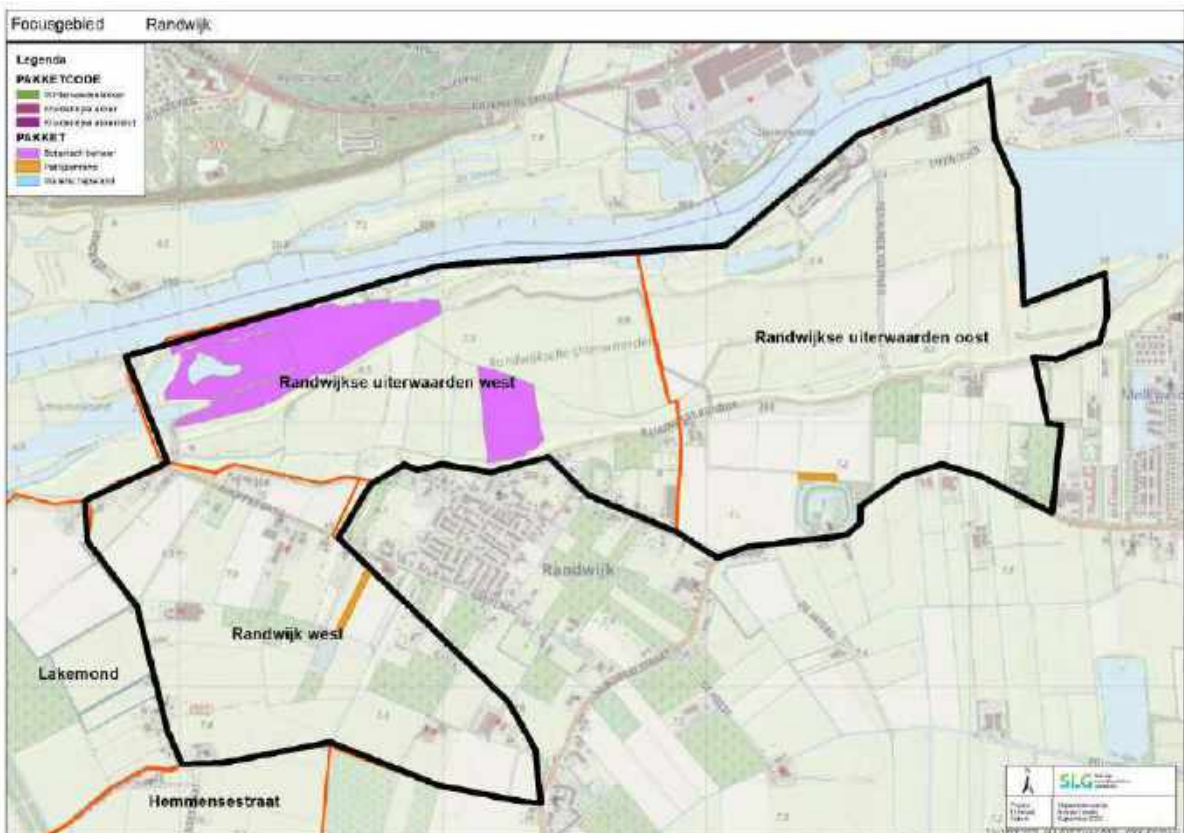
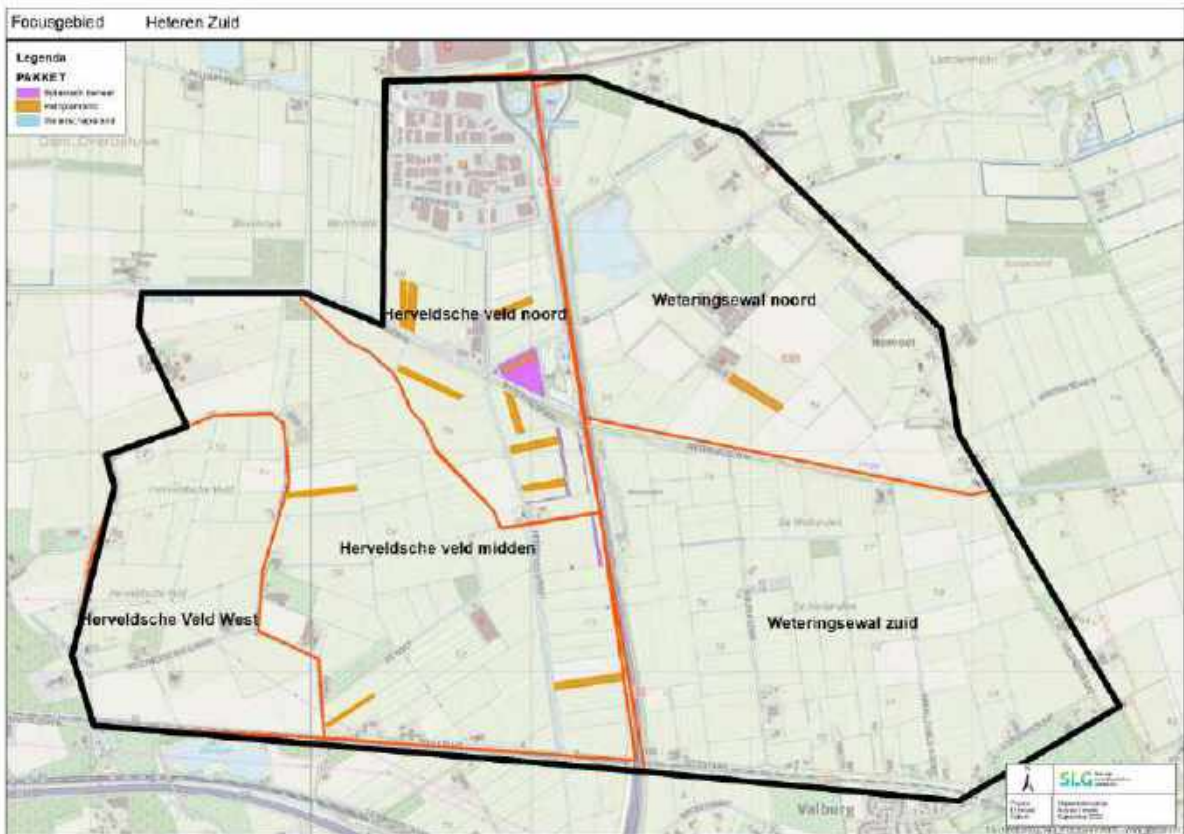
De focusgebieden zijn hier in rood afgebeeld.

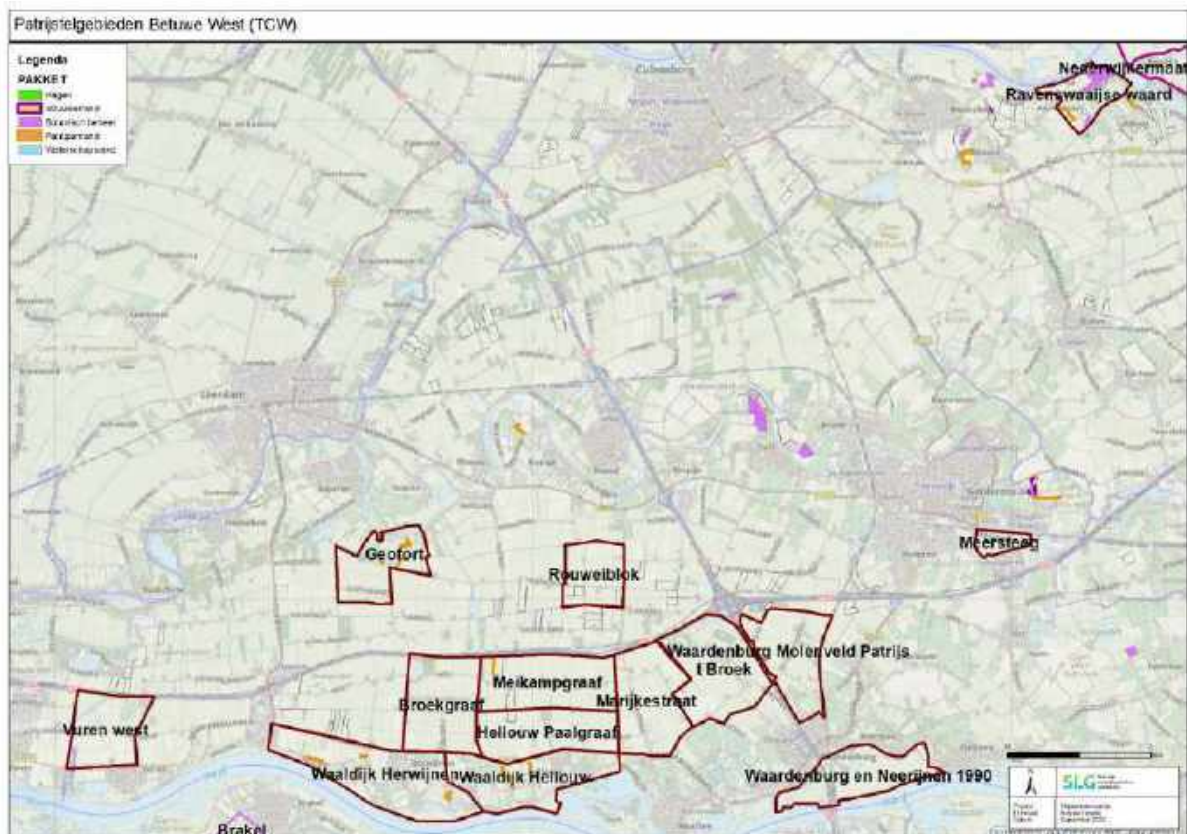
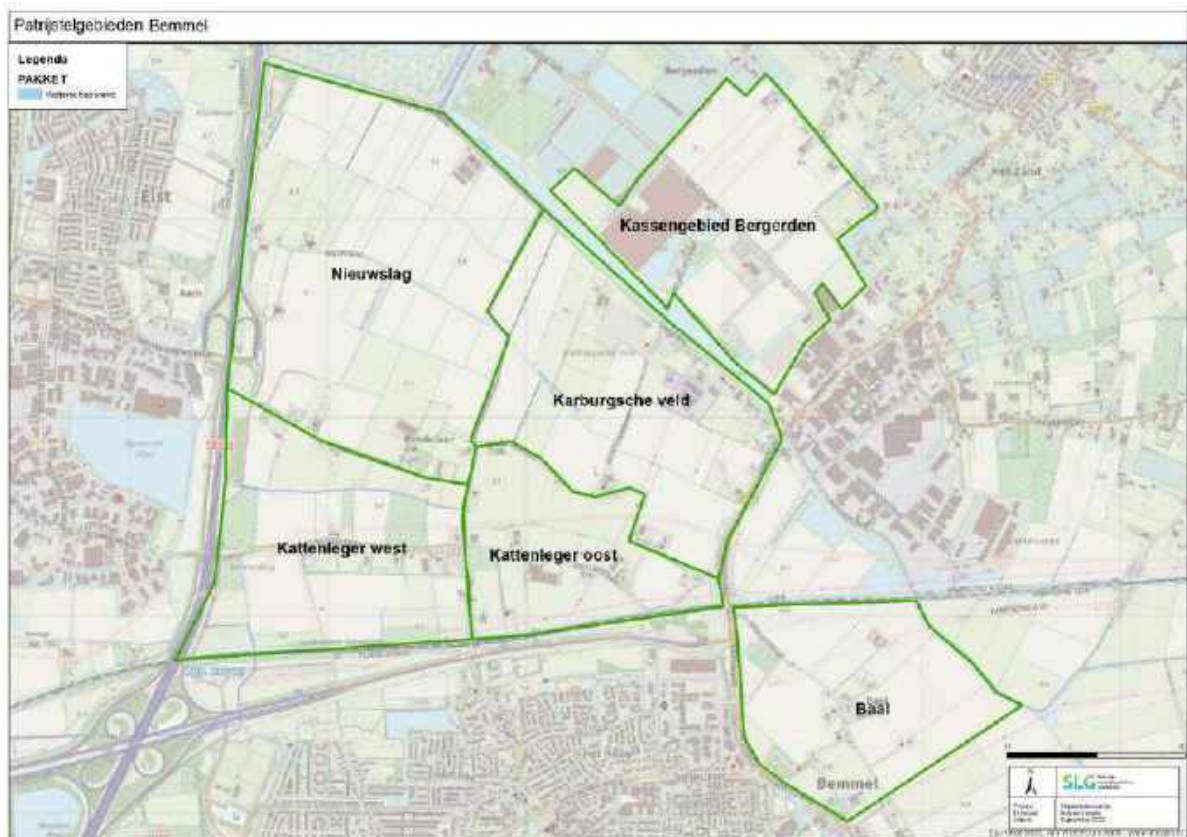
Bijlage 2 Telgebieden per focusgebied
De focusgebieden zijn hier in zwart afgebeeld.

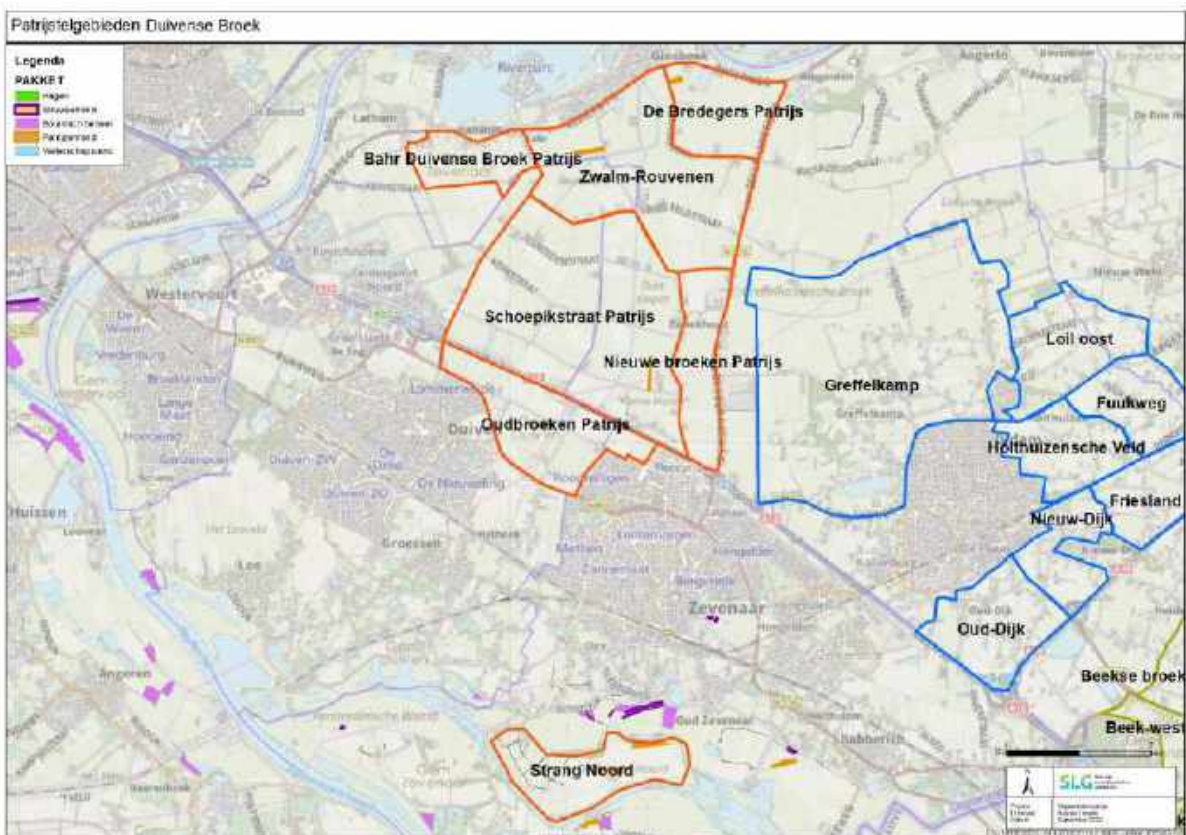
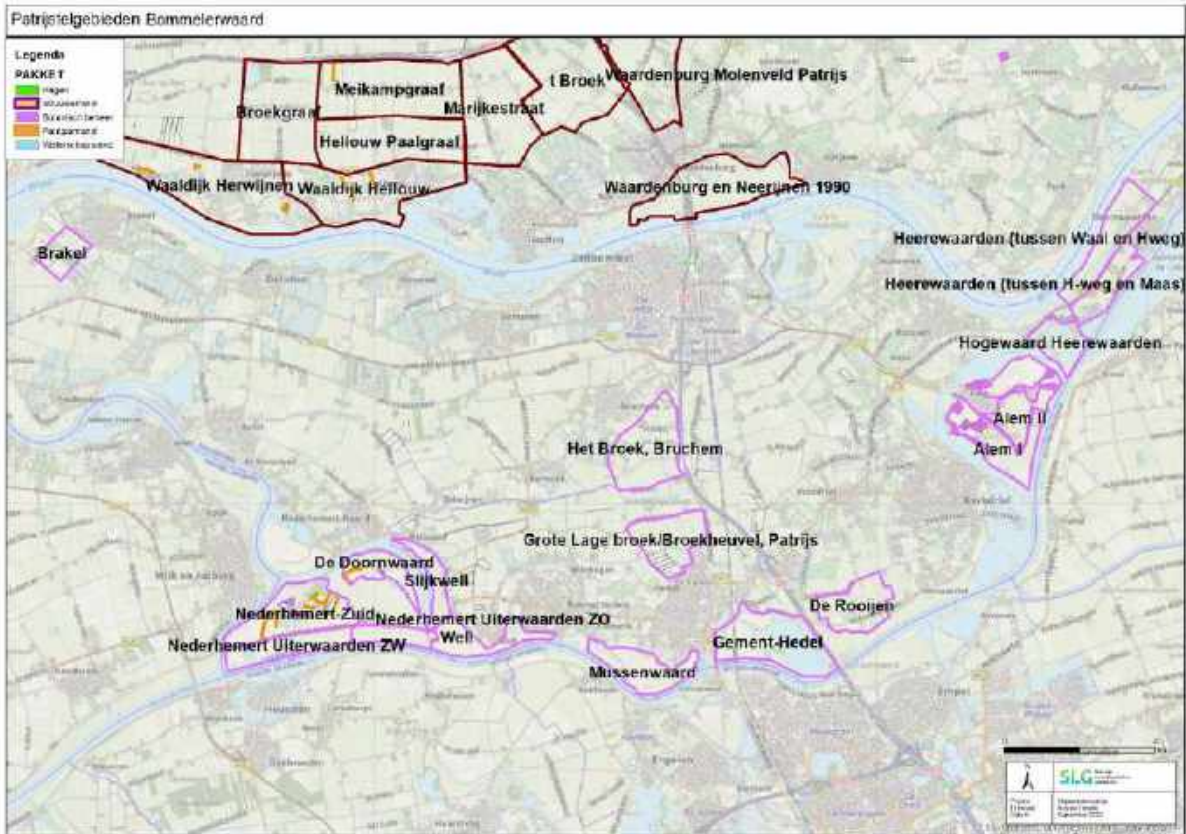

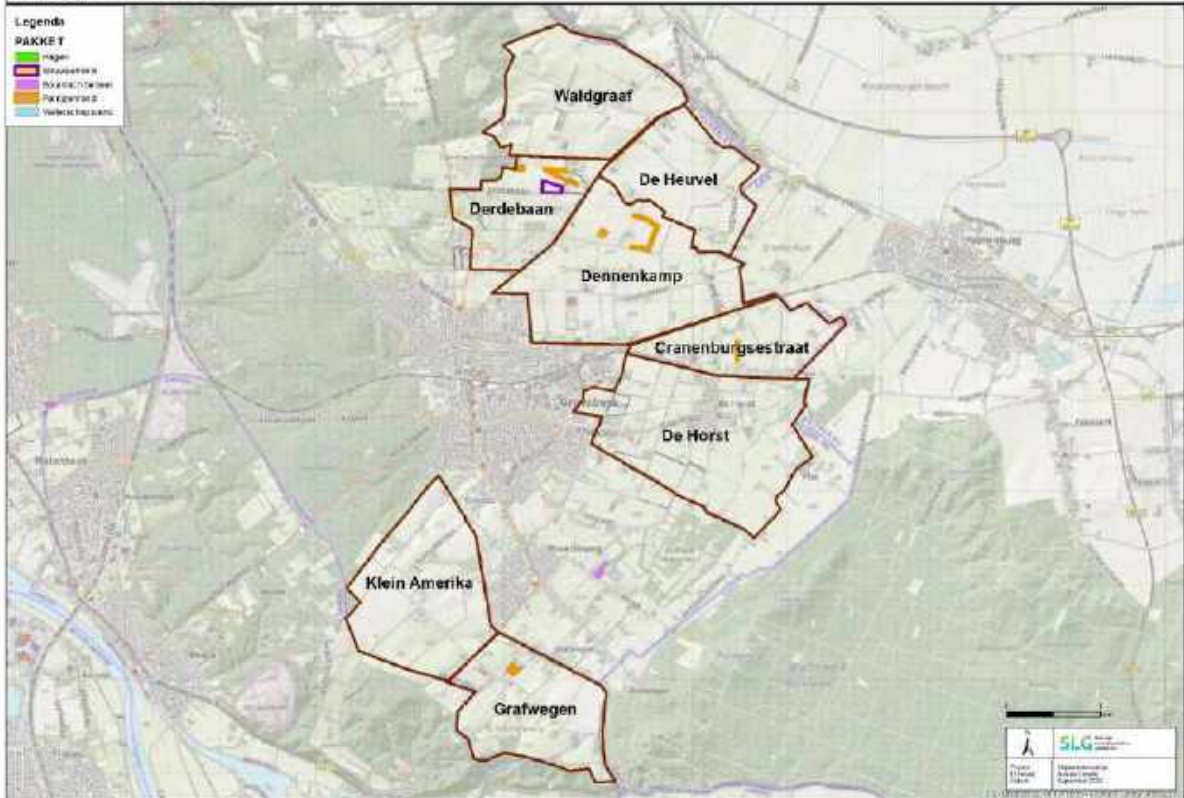

Bijlage 3 Telgebieden patrijs per deelgebied

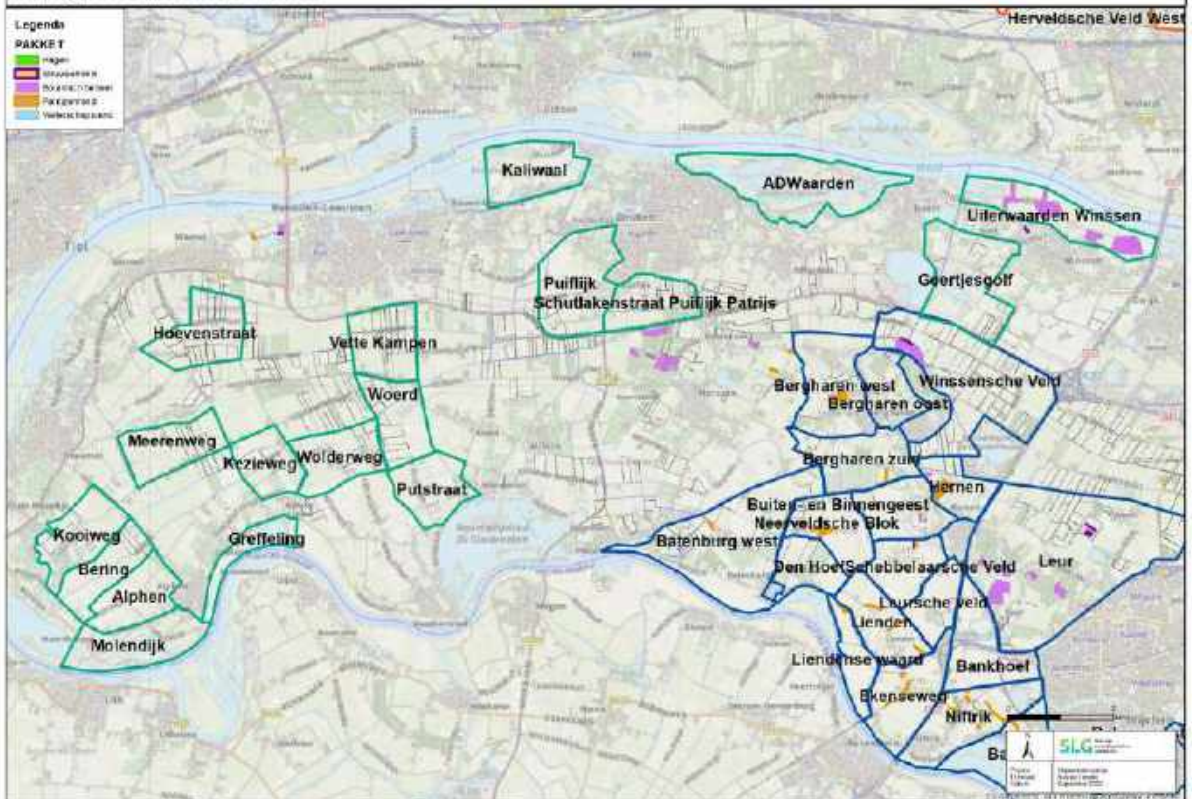

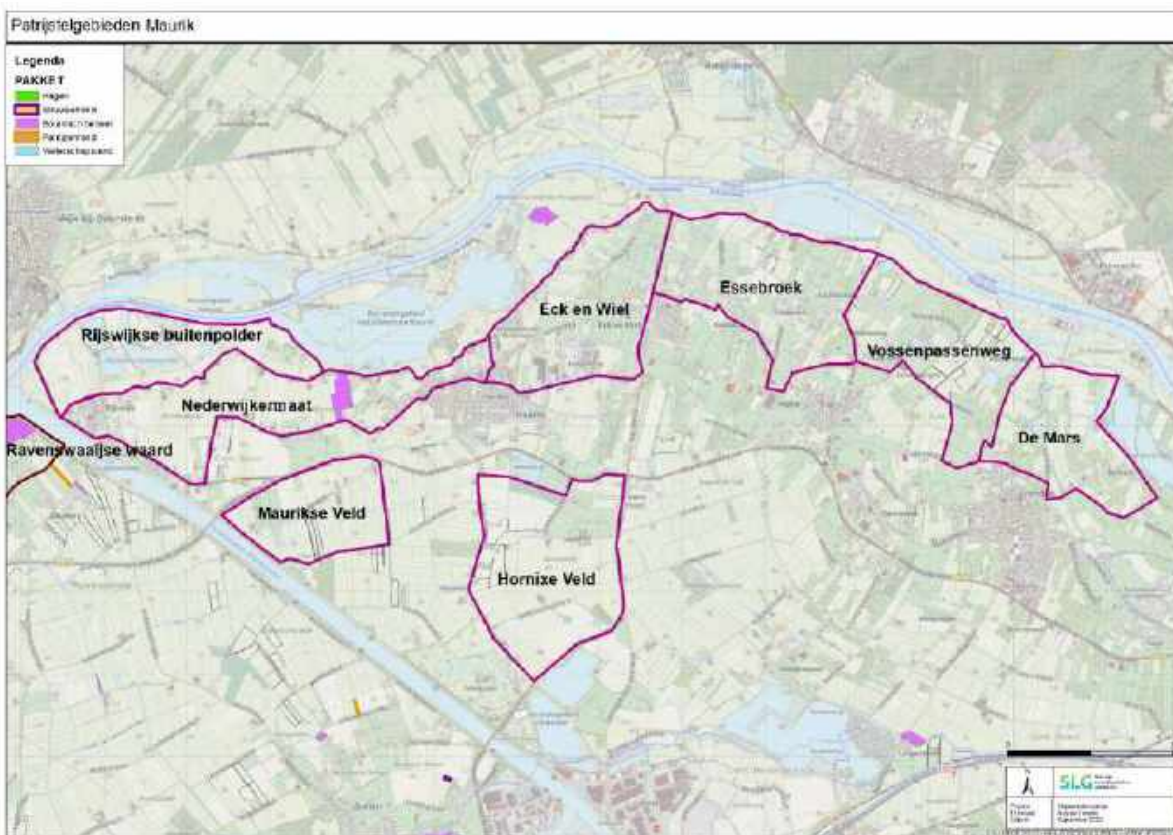
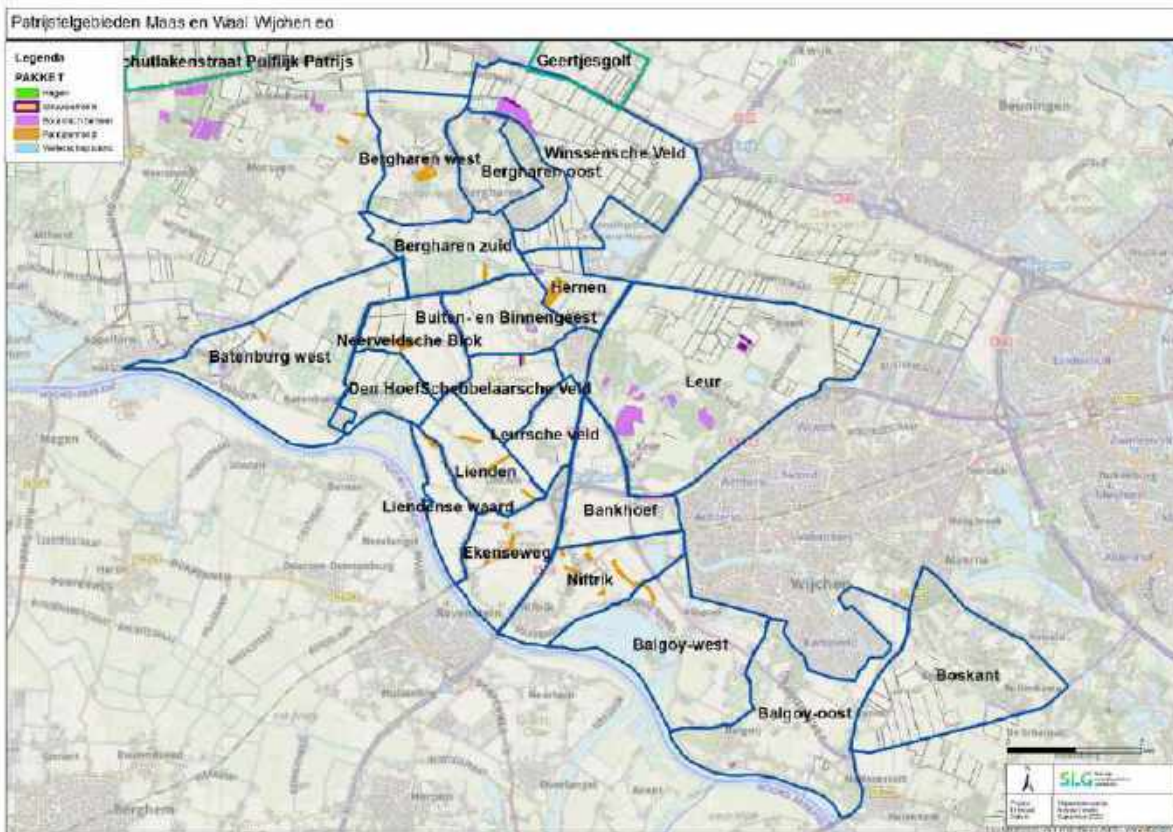

Patrijsgebieden Groesbeek

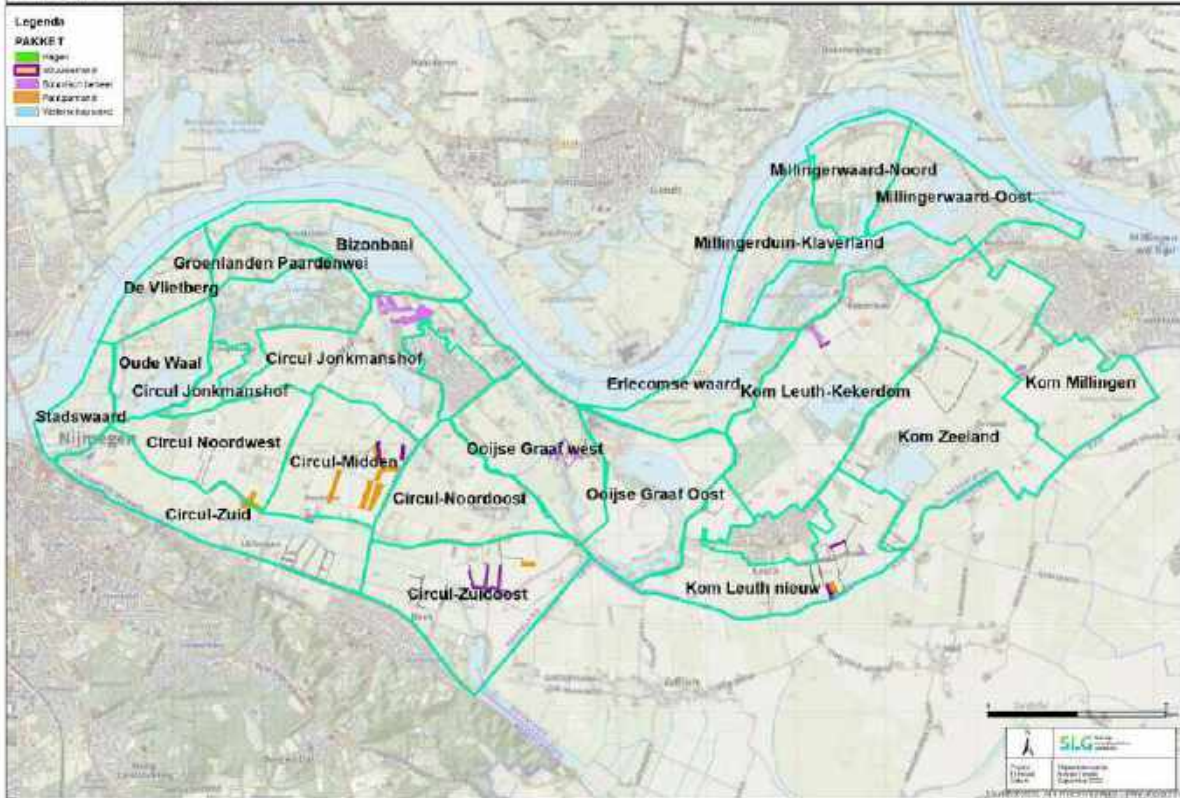

Patrijsgebieden Maas en Waal Mid-West

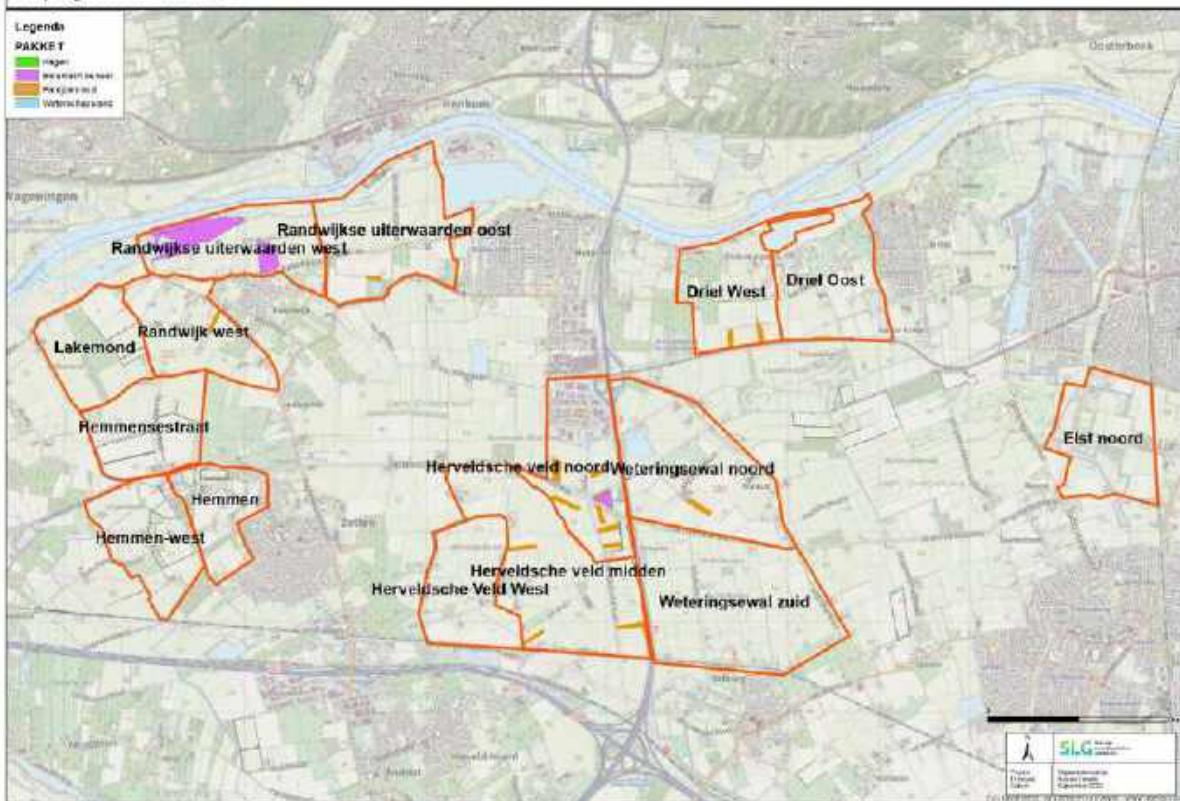

Patrijstgebieden Ooipolder

Patrijstgebieden Overbetuwe

Bijlage 4 Aandachtspunten vanuit de patrijzen-tellers

Onderstaand de belangrijkste gemaakte opmerkingen naar aanleiding van de evaluatie-avond op 30 augustus (Rivierengebied Oost) en 8 september 2022 (Rivierengebied West):

Bemmel

- Dit jaar 6 telgebieden geteld.
- Er is in augustus (al) een patrijzengezin gespot van 18 patrijzen.
- Telgebied Baal is niet helemaal geteld dit jaar.
- Telgebied Kassengebied Bergerden wordt vol gebouwd. Het is geen agrarisch gebied. Er komen kassen en andere bedrijven. Braakliggende grond trekt wel patrijzen aan. In voorjaar overleggen of tellen daar nog zin heeft. Evenals uitbreiding van telgebieden.
- Meer patrijzen verwacht van telgebied Karburgsche veld. Er is daar een stuk laat ingezaaid. Nu is alles kaal.
- De patrijzen zitten dicht bij de snelweg. Waarschijnlijk zit daar een goed gewas en ruigten. De snelweg is een vorm van verstoring die constant plaats vindt.
- Er ontbreekt nu aan jaarrond voedsel. Er is wintervoedsel nodig.
- Er zijn bloemrijke randen van de gemeente.
- Er is goed contact met boer Steenoven.
- Er wat tot nu geen agrarisch natuurbeheer (ANLb) mogelijk. Dooradering is verlegd. Vanaf volgend jaar is er wel ANLb mogelijk. Maatregelen spreiden.

Betuwe West (TCW)

- Missende patrijswaarnemingen op evaluatie zijn ingevoerd in avimap.
- Bij Geofort zijn ook patrijzen gezien.
- Telgebied Marijkestraat, 't Broek en Waardenburg-Neerijnen: Wel geteld, geen patrijzen gezien.
- Weinig reactie op geluid dit voorjaar.
- In telgebied 't Broek al 3 jaar geen patrijzen gezien. Telgebied behouden.

Bommelerwaard

- 2 territoria heel dicht bij elkaar in telgebied Nederhemert-uiterwaarden ZW kloppen
- Moeilijk om tellers te motiveren die een telgebied hebben zonder patrijzen.
Tip: Als tellers in hun gebied 2 jaar geen patrijzen zien, dan een ander telgebied geven.
- Rond de steenfabriek in Rossum veel patrijzen. Botanische graslanden. Telgebied daar maken voor 2023.
- Telgebied Gement-Hedel is niet geteld.
- Telgebied Brakel is ook niet geteld.
- Telgebied Nederhemert Uiterwaarden ZO 3 jaar geen patrijzen. Telgebied wel behouden.
- Telgebied De Rooijen ook behouden, want er komen maatregelen.
- Er komen 3 windmolens. Compensatiemaatregelen afdedwongen.
- Lastig om vrijwilligers te vragen om in september te gaan tellen.
Voorjaarstelling is het belangrijkste. Tellingen in het najaar/winter niet verplichten.

Duivense broek

- In 2020 reageerde de patrijzen nog wel op geluid, maar daarna niet meer. Daarom worden alle boeren in het gebied aangesproken om de waarnemingen te inventariseren.
Zodra patrijzen gepaard zijn, reageren ze niet meer.

- Gemeente ging in mei al maaien. Gemeente vragen om volgend jaar contact op te nemen te checken of er patrijzen zitten om afspraken over moment van maaien te bepalen.
- Telgebied Strand Noord: meekijken met BMP tellingen Sovon.
- Telgebied Velperwaarden: afvoeren als telgebied.
- Telgebied uit naar Didam. Greffelkamp is groot. In verleden is afgesproken dat 50% van Greffelkamp geteld wordt door Frans M en 50% door coördinator Didam. Dit jaar is Greffelkamp niet geteld.

Groesbeek

- 3 territoria Dennenkamp klopt. Patrijzen hebben gebroed op 175 m van elkaar.
- Er is ook dit jaar geteld met een warmtebeeldcamera (2^e jaar op rij).
- Minder vaak op pad geweest met warmtebeeldcamera dan vorig jaar.
- Er zaten dit jaar minder patrijzen.
- In telgebied De Heuvel en Dennenkamp ook een kwartel gespot.
- Telgebied Grafwegen en Waldgraaf is deels geteld, maar geen patrijzen gevonden.

Maas en Waal Mid-West

- Aannemerscombinatie heeft in opdracht van Rijkswaterstaat gemaaid in het broedseizoen. Dat speelt niet alleen bij de Maas, maar ook bij de Waal.
- Collectief heeft contact met WSRL.
- Territoria zitten redelijk dicht op elkaar.
- Collectief gaat nadenken over focusgebied Maas en Waal Mid-West.

Maas en Waal (Wijchen)

- Waarnemingen van waarneming.nl zijn in 2022 niet overgenomen in avimap (voorgaande jaren wel).
- Dit jaar stuk minder patrijzen gezien, aantallen van vorig jaar niet haalbaar, ook niet met 1% waarnemingen uit waarneming.nl.
Vorig jaar nat, dit jaar droog, heeft effect op insectenstand.
- Alle patrijzen zitten dicht bij het beheer. De patrijzen zaten er eerst en toen is het beheer er dichtbij aangelegd. Hotze en Jordy hebben hun best gedaan om het beheer op de juiste plek te leggen.
- Overhoekjes verdwijnen. Minder dekking en voedsel.
- Late legfels: half augustus jongen gezien van 2 weken oud.
- Lokale jagersvereniging voeren de patrijzen bij. Leggen akkerranden aan.
- Nieuwe vrijwilligers nodig, die affiniteit met vogelen hebben. Anders zijn ze na 1 jaar afgehaakt.
- Lastig om vrijwilligers te enthousiasmeren om in september te gaan tellen. Voorjaarstelling is het belangrijkste. Tellingen in het najaar/winter niet verplichten.

Maurik

- In Hornix Veld dit jaar geen patrijzen gezien. Telgebied wel behouden.
- Telgebied Maurikse veld: als je telt, zie je niks. Er zat een koppel in de winter in een strak gazon met coniferen er omheen. Populatie was de afgelopen 20 jaar stabiel met 6 a 7 stuks. Slecht weer. Predatoren kraaien.
Aanvulling van Jordy: Als een gebied geschikt is voor een patrijs, dan zitten ze vaak geclusterd en kunnen kilometers afleggen, tot wel 5-10 km.
- ANLb kan vanaf 2023 wel, maar de boeren willen niet.

Ooijpolder

- Officieel zijn er geen patrijzertellers die SLG ondersteund. Alleen BMP tellers van Sovon. SLG heeft inzicht in de patrijswaarnemingen van Sovon.
- Waarom lijkt de Ooijpolder niet geschikt voor de patrijs? 20 jaar geleden zaten ze er volop. Het gebied is erg veranderd. Met name langs de rivier. Millingen wordt begraasd, dat heeft geen negatief effect op de patrijs.

Overbetuwe

- In Hemmen zitten de patrijzen wel, een boer heeft ze gezien. Telgebied laten bestaan.
- In Heteren is sinds de patrijsranden de patrijs niet meer te vinden. De dekking doet z'n werk goed.
- In Herveldscheveld Noord en Zuid zitten ze wel, maar ze zijn niet gezien door de tellers.
- Park Lingezegen heeft veel waarnemingen. Waarschijnlijk overtelling.
- Er zitten buiten de bestaande telgebieden ook nog wel patrijzen.
- Moeilijk om tellers te motiveren die een telgebied hebben zonder patrijzen.
Tip: Als tellers in hun gebied 2 jaar geen patrijzen zien, dan een ander telgebied geven.
- In waterwingebied Zetten: nu 17 jongen, maar is geen telgebied. Nieuw telgebied voor 2023.
- In de triorand in Driel zat een vos, maar later ook een ree met jong.

Bijlage 5 Optimaal beheer en pakketten

In 2020 heeft SLG samen met het collectief Rivierenland een optimalisatieplan voor de patrijs opgesteld. Hieronder is een deel uit dit plan overgenomen.

De Partridge Leidraad beveelt aan om minimaal 7% van de oppervlakte in te richten met hoogwaardig habitat voor de patrijs, zo gelijkmatig mogelijk over het gebied verdeeld. Dit cijfer is gebaseerd op verschillende wetenschappelijke studies die hebben onderzocht hoe een toenemende hoeveelheid broed- en kuikenhabitat van invloed is op de overleving van patrijzenkuijken, (Bron, zie leidraad Partridge) en studies die bekeken wat de invloed is van braakliggende oppervlaktes, natuurgebieden, en zogenoemde 'Ecologische Compensatiegebieden' op een bredere range van boerenlandvogels en akkernatuur.

Uit Engels onderzoek (Walker et al 2018 Animal Conservation) blijkt dat in Engeland 5 tot 33% van de boerenlandvogelpopulatie toegang moet hebben tot minimaal 7% van het landbouwareaal met agrarisch natuurbeheer om de achteruitgang te stoppen.

Het advies van Eckard Gottschalk, universiteit van Göttingen, luidt om akkerbouwlandschappen predatorbestendig te maken met een aandeel van drie tot zeven procent geschikte oppervlakte in robuuste eenheden. Zijn advies voor optimaal beheer is om 6-7% van het gebied (5x5 km) in te richten met bloemenstrips. Als minimaal beheer houdt Gottschalk aan een minimum oppervlak van 100 km², met daarbinnen 3-5% van de oppervlakte met maatregelen. Kanttekening hierbij is dat Gottschalk uitgaat van grootschalige akkerbouwlandschappen, een ander type landschap dan de Achterhoek.

Bron: Eckard Gottschalk

Volgens Kuijper dient 3% van de landbouwgrond te worden ingericht als insectenrijk kuikenhabitat om de populatie te stabiliseren. Daarnaast zou 4 km aan lijnvormige elementen beschikbaar moeten zijn per km² voor geschikt nesthabitat.

Om de populatie te laten toenemen liggen deze aantallen hoger:

- 5% kuikenhabitat
- 6,9 km/km² geschikt broedhabitat

Kuijper is bij zijn onderzoek er vanuit gegaan dat er geen reductie van predatoren plaatsvindt in een gebied.

Bron: De patrijs in Nld: oorzaken van achteruitgang en mogelijkheden voor herstel (Kuijper)

Uit een artikel uit het themanummer Oriulus van het Belgische Natuurpunt blijkt de volgende sleutelfactor: Probeer aan 10% natuurvriendelijk terrein te komen in je gebied.

In het artikel wordt aangegeven dat uit buitenlandse studies blijkt dat dit een minimum is om echt opnieuw vooruitgang te boeken voor de soorten van het agrarisch gebied. (bv. Flade et al. 2006; Birrer et al. 2007; Henderson et al. 2012; Cormont et al. 2016). Met 5 à 10% bereik je hoogstens een *stand-still*. Met minder gaat de achteruitgang gewoon door.

Een groot deel van die 10% moet bestaan uit permanente structuren zoals graslanden, hagen, ruigtes, poelen, enz. Een hard % is hiervoor niet te geven, maar ¾ lijkt een aanvaardbaar doel. Dat andere kwart kan in tijdelijke maatregelen zoals vogelvoedselgewassen, onbespoten graanstoppels, en andere maatregelen die meegaan met een jaarlijks wisselend akkergewas.

Bron: Oriulus

De essentie van akkervogelbescherming is: houd minstens 10% van de oppervlakte vrij van bestrijdingsmiddelen en bemesting. Wat telt hiervoor mee: hagen, bloemrijk grasland, bermen, bufferstroken, kleine struwelen, oevers van watergangen, poelen en onverharde wegen.

Bron: Oriulus

Bijlage 6 Kaarten per focusgebied met bezoekstippen, territoria en waarneming.nl (los ZIP-bestand)